Контрольный экземпляр

Масс а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

Сердало

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ✶ ШИНАРА, 30 ОКТЯБРЬ, 1990 ШУ. ✶ № 106 (7920). ✶ Мах 3 кеп.

НГIАССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМЕ

Шоатта дийнахьа заседани хилар НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума. Из дIайихьар республика Лакхехьарча Совета Председатела Д. Г. Завгаева. Президиума членашка хоам бир цо автономни республикай кулгалхой СССР Президентаца М. С. Горбачевца вIашагIкхетара хьакъехьа, цу цхьан ханна автономни республикай Лакхехьарча Советий Председателаштеи СССР Президентаи юкъе хинна лоархIаме къамаьл белгал а доаккхаш, керда Союзни договор кийчдарах йола тайп-тайпара аспекташ йийцар, Автономни республикай викалаша массава раьза а волаш хьакхайкадир шоай къамаш юха хьалъоттадара дерригача халкъашта цхьатарра бокъонаши таронаши луш йола гаранти яла езаш дола из исторически документ сихагIа кийчдара, цар цхьоагIо чIоагIъянза, политически, экономически, культурни бувзамаш дегIакхувланза, кердайоалаш йолча Союза субъекташта юкъера гIулакхаш лерргIа лелаpгдола гIулакх данза дарг ца хилара шоаш тIехьа хилар.

ДIахо Д. Г. Завгаева дийцар ший йIаьхача хана М. С. Горбачевца хиннача къамаьлах лаьца, из къамаьл долча хана СССР Президента НГIАССР Лакхехьарча Советои правительстваси республике чIоагIа общественно-политически хьал лоаттадара хьийгача къин дика мах баь хиларах.

Рынкага довлареи бахача ваьха социальни оагIув хьаллацара механизм кийчъярей дешаш дувцача хана СССР Президента нийса лаьрхIар вахар Iалашдеш долча халкъа боахама доакъошеи социальни инфраструктура доакъошеи лерттIа болх бара пачхаьалкхено малагIа дотацеш хьожадергда, экономика приватизаци фу хьисап долаш хургья хойташ бIарчча мохк чулоацаш шерра кхетама болх болабара хьакъехьа НГIАССР Лакхехьарча Совета Председатела енна предложенеш. СССР Президента хьашт хилар хIанзле а 500 совгIа ахархой боахамаш вIашагIдехка лоаман районаш караерзаяра беча балха хьакъехьара хоам. М. С. Горбачева хьаллаьцар рынка хьалашка республике дуккха оагIош йола экономика вIаштIехьъяккхара ший тайпара полигон хьаяран из эксперимент материальни Iалашъяран йолаь инициатива.

Президиума членашка иштта хоам бир, белгала аьлча, «Могашал» яха республикански программа чакхъяккхарцеи ЧИГУ медицински факультет дIахо дегIайоалаярцеи дувзаденна дола дешаш дувцаш РСФСР унахцIено лораяра Министерства кулгалхошца хиннача вIашагIкхетара хьакъехьа а.

НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиумо комисси вIашагIъеллай Итум-Калински район юхаоттаяра комисси, цун вахара гIулакхашта хиланза яргIоаца пачхаьалкхен, боахама, политически, общественни структураш вIашагIйохкилга цунна тIа а дилла.

Цига дийцар «Административно - территориальни единицехи кхыча объектехи цIераш тахкареи, цар йолаш яраш хувцареи, царех пачхаьалкхен деятелий цIераш тахкара хьакъехьара» республика парламента Советий балха дешашта йолча отдела записка. Къахьегамхой, общественноста викалаш раьза бац Грозне эзар гаргга йолча дуккхача улицех, переулкех, майдаех, скверех уйла ца еш цIераш тийхка хиларах. Цхьабакъда нохчехи гIалгIаехи болча цIи хезача революционерий, общественни деятелий цIераш техка наг-нагахьа мара яц уж. Цунца цхьана цхьаккха маIан доаца цIераш лелаеш йола улицаши переулкаши дукха я. Цу даькъе Дубовая, Дождевая, Эстрадная, Тупиковая, Морская, Харжархой, Депутатски, Парашютистий, Зенитни, Саперни улицаш, пхиъ Гудермесскии ворхI Курганнии переулкаш, и. кх. дI.

ВIаштIехьа лархIа мегаргдоацаш да йоахар Президиума членаша, экономически тIехьадисача боахамаша, тоаянза йолча улицаша В. И. Ленина цIи лелаяр.

КIезига Iоттараш яц республика городашкеи юрташкеи, массанахьа а яхар мо, министерствай, ведомствай, учреждений, предприятей, больницай, тикай цIераш тIайола вывескаш эрсий меттала язъяь мара ца хиларах.

Лакхе дийца кхоачамбоацараш дIадахаро новкъостал дергда дуккха лексико-географически лоарзагIленаш дIаяхара, гIо дергда къамий топонимика юхаоттаяра, къамашта юкъера гIулакхаш, халкъий доттагIал дIахо чIоагIдара.

Оттаьча порядкагIа доаггIаш дола гIулакхаш чакхдахара НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиумо соцам баьб отдела записка НГIАССР Министрий Советага, халкъа депутатий городскойи районнии Советашкеи горрайисполкомашкеи дIадахьийта.

НГIАССР юстице министреи Лакхехьарча суда председателеи цхьана кийчдаь хьачуденнача дешага а хьежа, Лакхехьарча Совета Президиумо квалификационни классаш еннай республика районий дуккхача судахошта.

Президиума члена, аграрни дешаштеи продовольствени йолча массазарча комиссе председатела М. А. Султыгова инициативагIа дийцар Шалински района Мескер-Юртарча общественно-политически хьалах дола дош. М. А. Султыгова хоам бир цу юрта бахача цхьаболча нахаца хиннача вIашагIкхетарех, цар дIадехараш довзарах хьахиннарий хьакъехьа.

Президиума членаша Х.-М. Х. Вахаева, Р. У. Цакаева, Р. М. Гайрбекова, С. Х. Салаева, кхычар, бокъонашта духьала леладу митингаш ечар гIулакхаш харцахьа а лоархIаш белгалдоахар, социальни даькъе Iайна проблемаш демократически, цивилизованни хьисапашца, советски законий ларда тIа къестаде, ультиматумаш, кхерамаш тIа ца а тувсаш, районеи бIарччача республикаи боарамагIа дIайода вахареи балхеи ритм толха ца а еш, нийса решенеш тIаэцаргйола гIулакх де дезаш хилар.

НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиумо массава раьза а волаш соцам тIаийцаб халкъа депутатий Шалински районии Советаца цхьана цхьа кIира далалехьа юрта бахача наха гIеттадеш долча дерригача дешашка хьожилгеи уж кхоачашдара динза даргдоаца гIулакхаш делгеи НГIАССР Министрий Совета тIадуллаш. Массава раьза а волаш баькъахьа лаьрхIар НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиумо яь решени юрта бахача наха дIайовзийтара Мескер-Юрта Президиума члений группа йохийтилга. Шалински райсовета могадаьд укх гаргга хана сесси елга, республика Лакхехьарча Совета Президиума берригача членаша дакъа а лоацаш районера общественно-политически хьал дувцилга. Из сесси кийчъяран чакхъяккхараи Президиума членехи НГIАССР Лакхехьарча Совета аппарата болхлоехи вIашагIъеллай балха группа. Терхаме ийцай кегар вIашагIбелларашка бокъо йоацаш цар леладаь гIулакхаш бахьан долаш хинна зе хьатакхийтара иск яла лаьрхIа Мескер-Юрта гонахьа ядача предприятей кулгалхой хилара хьакъехьа М. А. Султыгова яь заявлени.

Массане а дIа-хьа эцаш дийцар заседане НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиумо чакхйоахача кадрови политиках дола дош. Республике баха нах дуккхача къамех латташ хилар, кадрай дика, профессиональни, моральни, кхыдола гIулакхаш теркалдеш дола цун нийса, принципиальни хьисап белгал а доахаш, леладе мегаргдоацаш хIама лаьрхIар халкъа депутаташа цхьаццайола союзни министерствашии ведомствашии шоашта хетар республика Лакхехьарча Совета качдолла, цун хьашташ юстара а дуташ гIулакхаш леладе гIертилга. Масалана лаьрхIа йийцар НГIАССР Лакхехьарча Совета рекомендацегIа болх беш вола, цига порядок оттае волавенна керда кулгалхо волаш йола мехкдаьтта продукташ Iалашъю Нохч-ГIалгIай объединени. Цхьабакъда центральни ведомство, республика лакхехьарча законодательни органа решени теркал а ца еш, кулгалдеча гIанда тIа ший кандидат Iохсаве гIерт. Цунна тIехьадоагIар фуд?

Къамаьл даьча Президиума члена Л. И. Хациева аьлар:

— Цу тайпара гIулакхаш сона вIаштIехьа хетац. Лакхера IотIаеча диктатах воаш лорадар духьа вай тар ма лу сихагIа тIаэца еза суверенитетах йола Декларации. Иштта уйла йолаш дар Президиума члена С. Х. Салаева даь къамаьл а:

— Цу хьакъехьа шийна хетар республика Лакхехьарча Совето хьаьннад. ХIаьта из хувцара вай цхьаккха а бахьан дац. Вайна хетар дIатIаэца доагIа.

Заседане иштта дийцар Сийлахь-боккхача Октябра 73 шу дузача дийнахьа хургйола къахьегамхой демонстраци чакхъяккхара еча кийчонах а Грозней республикеи праздничини торговли вIаштIехьъяккхарахи дола дош а. Кхыча дешашка а хьежар.

Грозненски «Автоспецоборудование» яхача опытно-экспериментальни заводе кIезига бац шоай декхараш массаза а цIена кхоачашдеш, машинашъерий болх, царна юкъера яхь кхетамца вIаштIехьъяккх ховш бола цехий, участкай, кулгалхой. Дуккхача даькъе царех тийша да уж керте латтача коллективаша пачхаьалкхен планаши тIаийца декхараши тIехкхоачашдар. Из дика кхета а деш. творчески къахьегаш, шоай болх тIа-тIа тоабара тIаерзаяь йола организационно - технически мероприятеш чакхйоахаш ба уж. Царех цаI ва литейни цеха начальник Картоев Iусмана Мухьмад. Цун цех предприяте эттара дикагIа лоархIачарех цаI я, Хадданза яхье хьалха латташ хьайоагIарех а я из.

Юкъера школа чакхъяьккхачул тIехьагIа, мичахьа деша вахача бакъахьа вар со, яхаш дукха уйлаш янзар Мухьмада. Цкъарчоа къахьегама чам бовза лаьрхIар цо. Цудухьа лакхе белгальяьккхача цехе формовщикалла балха а этта, къахьега волавелар гIалгIай эIамсаг. ХалагIчарех бар цо каралаьца болх. Цхьабакъда, халонех бIукъожабеш воацача цо лоацача хана дика караерзайир формовщика говзал. ХIара сменагIа нормаш дикка тIехкхоачаш а еш, яхье хьалхалаттараштa юкъе волаш болх бе волалу из.

Цхьабакъда, М. Картоева дика кхетадир дIахо ший деша дезилга. Цудухьа ший балхаца айхха бувзам болча горно - металлиргически институте деша эттар из городе Орджоникидзе 1981 шера заочно. Дика дешаш чакхъяьккхар цо из 1986 шера. Ше цига дийша ваьнначул тIехьагIа со балха тIа хьожаве, яхаш сихваланзар Мухьмад. Хьалхарча юкъигах литейни цеха мастералла хьожавир. Ше коллектив кхотае; цунга болх байта ховш вола башха-дика организатор хилар дIахьекхар цо лоаццача хана. Каст-каста тIехваюсаш хикка цун коллектива хIара бетта план меттел тIаийца декхараш а тIехкхоачащеш къахьега йолаелар. Из ца зуви дисанзар предприяте кулгалхоша. Цудухьа цеха вокхагIволча мастера декхараш кхоачащде хьожавир къона специалист. халагIа лоархIача участке а ше вивза вола кулгалхо хилар дIахьекхар Мухьмада. Бригадашта, сменашта эшаш дола гIо-новкъостал деш, царгара доаггIаш дар хьадехаш болх бора цо. Цудухьа къоначa инженера массане а сийдора. Кулгалхой оагIонгахьара а доккха тешал дар цунна тIехьа. Долче, литейни цеха коллективана керте оттаву М. Картоев. ХIанз цо кулгалдеш йола коллектив завода ерригача цехашта юкъе дикагIа лоархIачарех я.

СУРТА ТIА: литейни цеха начальник М. Картоев.

И. ПЛИЕВА сурт.

РСФСР ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЙ АРГIАНА ЙОАЦА СЪЕЗД ГУЛЪЯРАХ БОЛА РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА

СОЦАМ

РСФСР Лакхехьарча Совето соцам бу:

1. РСФСР халкъа депутатий аргIана йоаца Съезд 1990 шера 27 ноябре городе Москве гулйойла.

2. РСФСР халкъа депутатий Съезда ден повесткана юкъедахийта хьожадолда е дешаш:

1. РСФСР халкъа депутатий цхьоалагIа Съезд хинначул тIехьагIа хержача РСФСР халкъа депутатий полномочеш могаярах.

Мандатни комиссе доклад.

2. РСФСР-е экономика тоаярен рыночни гIулакхашка довлареи хьакъехьарча РСФСР Министрий Совета балхах.

РСФСР Министрий Совета доклад.

3. Российски юрт меттаоттаярен агропромышленни комплекс дегIайоалаярен программах.

РСФСР Министрий Совета доклад.

РСФСР юрт социальни дегIаахара; аграрни дешай, кхачан хьакъехьарча Комитета содоклад.

Латтан реформах; ахархой (фермерски) боахамах;

юртарча социальни политикахи российски юрт меттаоттаярахи долча РСФСР-а законий проекташ ювцилга.

4. РСФСР-а Конституцех (Керттерча законах). Конституционни комиссех.

Конституционни комиссе доклад.

5. Организационни дешаш.

РСФСР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхара заместитель Р. И. ХАСБУЛАТОВ.

Москва, РСФСР Советий ЦIа.

1990 шера 24 октябрь.

«РСФСР территоре тIа ССР Союза органий акташ болх беш хиларах дола» Российски Советски Федеративни Социалистически Республика

ЗАКОН

Российски Федераце суверенитет лорае лерхIаш, РСФСР пачхаьалкхен суверенитета йолча Декларацеца кулгал а деш, РСФСР Лакхехьарча Совето **соцам бу.**

Статья 1. РСФСР пачхаьалкхен суверенитетах йолча Декларацеген «РСФСР-а территоре тIа доал дара организацей функцешта доазув оттадарах болча» РСФСР халкъа депутатий Съезда соцамген хьежжа Российски Федераце ССР Союзага дIаеннача полномочей боарамашка ССР Союза пачхаьалкхен Iаьдала лакхерча органий законаши кхыйола акташи, СССР Президента указаши кхыйола акташи. СССР Министрий Совета, СССР министерствайи ведомствайи акташ юкъарчал доацаш РСФСР-а территоре тIа болх беш я.

РСФСР Лакхехьарча Совета е иштта РСФСР Министрий Совета бокъо я укх статья тIа ювцача акташа беш бола болх соцабе, нагахьа санна цар Российски Федераце суверенитет толхайой.

Статья 2. Укх закона 1 статья оттадаь доацаш моттиг эттача:

СССР пачхаьалкхен Iаьдала лакхерча органий законаши кхыйола акташи, СССР Президента указаши кхыйола акташи РСФСР территоре тIа болх бе йолалу РСФСР Лакхехьарча Совето ратификаци яьчул тIехьагIа;

РСФСР Министрий Совета акташ РСФСР территоре тIа болх бе йолалу уж РСФСР Министрий Совето чIоагIъяьчул тIехьаIа;

СССР министерствайи ведомствайи акташ РСФСР территоре тIа болх бе йолалу уж РСФСР пачхаьалкхен органаша, РСФСР Лакхехьарча Совето е РСФСР Министрий Совето боагIаш махиллара болча уполномоченнеша чIоагIъяьчул тIехьагIа.

Статья 3. Федеративни договор оттадалехьа РСФСР-а юкъейоагIача республикаша дакъа лоац ССР Союза органий акташ соцаярах, ратификацех, чIоагIъярах дола дешаш къоастадеча юкъе РСФСР пачхаьелкхени доал дарен лакхерча органашка гIолла е кхыча, РСФСР-а юкъейолхача республикай оттаьча законодательствас оттаьча порядкагIа.

Статья 4. Ер закон тIаэцалехьа араьхьа СССР органий акташа РСФСР территоре тIа болх бу, нагахьа санна РСФСР Лакхехьарча Совето е РСФСР Министрий совето соцаялца.

Статья 5. РСФСР-а территоре тIа болх беш йолча пачхаьалкхен органий, общественни, политически, кооперативни, кхыча организацейи предприятейи органий, гIулакхерча наьха решенеш хIаьта иштта СССР органий актай кIийлен тIа тIаийца е даь, ратификаци янза, чIоагIданза е укх законага хьежжа чIоагIданза е соцадаь дола законаши кхыдола гIулакхаши нийса дац.

Статья 6. Нагахьа санна укх закона статья тIа оттадаь гIулакхаш дича, РСФСР Законодательстваго хьежжа бехктокхаме ба гражданаш, гIулакхера нах, пачхаьалкхен органаш, общественни, политически, кооперативни, кхыча организацейн предприятейи органаш.

РСФСР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхара заместитель Р. И. ХАСБУЛАТОВ.

Москва, РСФСР Советий ЦIа.

1990 шера 24 октябрь.

«РСФСР территоре тIа ССР Союза органий акташ болх беш хиларах дола РСФСР Закон» болх бе юкъедоаладара порядках бола РСФСР Лакхехьарча Совета

СОЦАМ

РСФСР Лакхехьарча Совето соцам бу:

1. «РСФСР-а территоре тIа ССР Союза органий акташа беш болча балхах дола» РСФСР Закон болх бе доладалийта таIийцача денз.

2. РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума, РСФСР Лакхехьарча Совета палатай комиссешта комитеташтеи. РСФСР Министрий Совета тIадуллалда 10 дийнахьа йолча хана ССР Союза органий акташ соцаярах, ратификаци ярах, чIоагIъярах долча дешашка хьажара порядках болча соцама проект оттa а яь, Лакхехьарча Совета хьалхашка яхьа.

3. РСФСР Лакхехьарча Совета Президиуман РСФСР Министрий Советан тIадуллалда 1990 шера 20 ноябрь тIаккхачалехьа йолча хана закона 6-ча статья тIа лаьрхIа бехктокхам оттабарахи бехктокхаме озара порядкахи йола предложенеш оттае а РСФСР Лакхехьарча Совета хьалхашка яхьа а.

4. РСФСР Министрий Совета тIадулалда «РСФСР-а территоре тIа ССР Союза органий акташа беча балхах долча» Законага хьежжа РСФСР правительства решени кхоачашъе, хIаьта иштта ер закон тIаэцалехьа араьхьача СССР органий актай перечень соцаярах дола дош хьажара хьалхашка дахьа а.

РСФСР Лакхехьарча Совета Председатела хьалхара заместитель Р. И. ХАСБУЛАТОВ.

Москва, РСФСР Советий ЦIа.

1990 шера 24 октябрь.

ХОАМ

НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиумо дIахайт 1990 шера ноябрь бетта хIаране шин-шин дешашта Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума членаша гражданаш тIаийбара график.

Ю. И. РУМЯНЦЕВА — НГIАССР Лакхехьарча Совета Председатела Хьалхарча заместитела тIаэцаргба г. Грозне 3 ноябре 9 сахьат дальча денз 13 сахьат даллалца. 16 ноябре г. Гудермесе 15 сахьат дальча денз 19 сахьат даллалца.

А. М. БУГАЕВА — къамий политикаеи къамашта юкъерча гIулакхаштен йолча массазарча депутатски комиссе председатела тIаэц г. Назране 5 ноябре 15 сахьат дальча денз 19 сахьат даллалца.

А. Н. ПЕТРЕНКОС — законодательствана, законноста, правопорядкана йолча массазарча депутатски комиссе председ а т е л а, НГIАССР КГБ отдела начальника гражданаш тIаэц г. Грозне 14 ноябре 15 сахьат дальча денз 19 сахьат даллалца; Ножай - Юрта 30 ноябре 15 сахьат дальча денз 19 сахьат даллалца.

Р. М. ТАШТАМИРОВА — халкъа депутатий Советий балха, управлении самоуправлении дегIайоалаяра дешашта йолча комиссе председатела, КПСС г. Грознерча Ленински райкома хьалхарча секретара гражданаш тIаэц г. Грозне 2 ноябре 15 сахьат дальча денз 19 сахьат даллаца.

Р. М. ГАЙРБЕКОВА — гIишлошъяреи архитектуран дешашта йолча комиссе председатела гражданаш тIаэц г. Грозне 27 ноябре 15 сахьат дальча денз 19 сахьат даллалца; Ачхой - Мартане 17 ноябре 9 сахьат дальча денз 13 сахьат даллалца.

С. Х. САЛАЕВА — халкъа эшача товараштa, торговлена бахача наха коммунально - бытовойи кхыдолен гIулакхаш дара йолча комиссе председатела гражданаш тIаэц г. Грозне 20 ноябре 15 сахьат дальча денз 19 сахьат даллалца; Шаьла 24 ноябре 9 сахьат дальча денз 13 сахьат даллалца.

Г. Б. ЭЛЬМУРЗАЕВАС — наналеи бераллеи, кхалнаьха къахьегамеи бытеи, дезал лорабара дешашта йолча комиссе председатела гражданаш тIаэц Урус - Мартане 1 ноябре 15 сахьат дальча денз 19 сахьат даллалца.

НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума членаша гражданаш тIаэц г. Грозне НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума здание № 203 йолча цIагIа, юрта районашка — халкъа депутатий районии Советий зданешка е халкъа депутатий юртий Советий исполкомашка.

ЧIоагIъе къахьегама дисциплина

1990 ШЕРА 9 БЕТТА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИ ДЕГIАЯР

Укх шера нийс бетта боаггIача боарамагIа дегIанхабац республика халкъа боахам. Доалдара йолча хIанзарча формаех пайда нйбелга шердарах, кхыдола балхаш дарах вIаштIехьдаьлар халкъа эша товараш дукхагIа хьаде, товарообороти бахача наха маьхах деча гIулакхий боарами дукхагIа хилийта. ХIаьта а цIенхашттара хувцамаш хиннадац экономике. Берригача мехка санна во тенденцеш я республика экономике а, массе а долча боарамех долча боахамашта кулгалделга эсала вIаштIехьдаккхарца, къахьегамеи производственнии дисциплина во хиларца дувзаденна да из.

Дуккхача предприятешкеи организацешкеи финансови даькъера юкъара гIулакхаш а телхад. Арахецача продукцел сихагIа дегIанхад къахьегамах лу алапеш, из бахьан долаш чIсагIа низкъала хьал эттар потребительски рынке. ДIахо а кхоккделар халкъа эшача товарийи гIулакхаш дареи маьхаш, хIама эцара бола сома мах байбелар.

1990 шера республика социально-экономически дегIаяра керттера хьокхамаш:

	1990 шера нийс бетта: Млн. сом (долаш, долча маьхашка диллача)	1989 шера нийс бутт проценташ. ца нийсбича
Промышленни продукце боарам	х	100,1
Халкъа эша товараш хьадар (розничин маьхашка диллача)	559,4	107,4
цу даькъе:		
кхачан товараш	174,7	107,5
корта бохабеш дола малараш	150,8	107,8
кхачан доаца товараш царех:	233,9	107,1
яйгача промышленноста товараш	102,7	98,9
Паччахьалкхен централизованни капитальни вложеней предприятейи организацейи фондий средствай чотагIа болх бе йолаялийта керттера фондаш (сметни маьхага диллача)	155	96
Паччахьалкхен капитальни вложенеш (сметни маьхага диллача) централизованни яраш	147,4	92
Предприятейи организацейи фондий средстваш	136,1	107
Финансироване, массе а тайпа йолча источникий чотагIа наха чубаха цIенош хьалдар — эзар кв. метр	217	163
Юкъарча транспортаца мовхьаш дIа-хьа кхахьар — эзар тонн	20285,4	108,4
Паччахьалкхени кооперативнии торговле розничин товарооборот	907,5	125
Маьхах даь гIулакхаш (планагIа уж де дезача предприятеша)	110	112

ФИНАНСАШИ ДIАДАХИЙТА АХЧЕИ

1990 шера НГIАССР бюджетера дIадахийта лаьрхIа ахча доходий боарам миссел дар. ХIаьта 9 бетта доходий боарам дIадахийтачул 29,6 миллион сом дукхагIа хилар.

(ДIаходар 2-ча оагIув тIа).

ЧIоагIъе къахьегама дисциплина

1990 ШЕРА 9 БЕТТА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИ ДЕГIАЯР

(ДIаходар, долалур 1-ча оагIув тIа).

Бахьча пайдах дIаденнар, къахьегама ресурсех дIатийнна ахча а тIехьа дIалаьрхIача 47,9 миллион сом хилар, планагIа лаьрхIачул 8,5 процент дукхагIа, цу даькъе союзни доалахьарча предприятешка — 15,8 процент, РСФСР-а карарча предприятешка — 25,5 процент. Моттигерча предприятеша бюджете дIачудахьийтар 1,2 миллион сом хилар е планагIа лаьрхIачул ялх процент кIезигагIа. Моттигерча бюджете дIахьожадаь ахчан боарам союзнии РСФСР республиканскии предприятеша дIахьожадаьча юкъарча боарамга диллача 18,3 процент хилар, 1989 шера нийс бетта 9,6 процент мара ца хиннача. Налогех бюджете хьачукхьачад 254,5 млн. сом (9 бетта план 105 процент), аьлча 42,3 миллион сом е 18,5 процент дукхагIа, соахка цу юкъа хинначул.

НАЬХА ДОХОДАШ

Бахача наьха доходаш нийс бетта дукхагIа хилар 1989 шера нийс бетта хиннарел 30 процент.

Халкъа боахамерча бокхлоштеи гIулакхерча нахаи къахьегамах дIаденнача алапе фонд, кооперативашкеи колхозашкеи болх бечарна дIаденна алапеш а тIехьа дIалаьрхIача 7972 млн. сом хилар, соахка цу юкъа хиннячул 13,5 процент дукхагIа.

Халкъа боахамерча болхлошеи гIулакхерча нахеи 1990 шера нийс бетта юкъера лаьрхIача бетта нийца алапи 212,8 сомага дIакхаьчар, соахка цу юкъа эцаш хиннар 195 сом мара доацача, колхозоша укх шера хIара бетта нийца алапи 177 сом хилар, соахка нийцар 145 сом мара доацача.

Бахача наха шоашта товараш эцаш, гIулакхаш дайташ дIадахийтар 21 процент дукхагIа хилар.

Болхлойи гIулакхерча нахеи дезалаша товараш эцаш, шоашта гIулакхаш дайташ дIадахийтар 21 процент дукхагIа хилар.

Болхлойи гIулакхерча нахеи дезалаша кхачан товараш эцаш дIадахийта ахча соахка цу юкъа дIадахийтачул 17 проценти кхачан доаца товараш эцаш дIадахийтачул 35 проценти дукхагIа хилар.

КЪАХЬЕГАМА РЕСУРСАШИ НАХ БАЛХАШ ТIА ДIАНИЙСБАЛАРИ

Нийс бетта къахьегама ресурсаш хилар 677,9 эзар саг. Массе а тайпа сферашка балхаш тIа дIанийсбенна къахьегаш бола нах 413,7 эзар саг вар. Цунах паччахьалкхен секторе — 361,2 эзар саг, кооперативашка (колхозаш а тIехьа дIалаьрхIача) — 50,8. Берригаш дIалаьрхIача 1989 шера нийс бетта къахьегаш хиннарел 7,9 эзар саг кIезигагIа хилар, къахьегама ресурсаш дукхагIа хинна яле а.

Укх шера цхьоалагIча октябрга кхачалехьа республике болх беш яр 1502 кооператив. Цига къахьегаш вар (цхьацанахьа балхаш а деш цу юкъе эзараш бара тIехьа дIалаьрхIача) 36,5 эзар саг. Эггара дукхагIа кооперативаш дегIаух гIишлошъеча. производственно - технически гIулакхашта йола продукци арахецача. Цунца цхьана торгово - закупочни кооперативаш 54 процент кIезигъеннай.

Цига къахьегаш бараш (шозлагIа къахьега болабеннараш а тIехьа дIалаьрхIача, къаьст-къаьста къахьегаш бараш 4,8 эзар саг хилар. Царех аханел тIех бараш кустарно-ремесленни балхаш деш ба, 0,2 эзар саг бытовой гIулакхаш деш ба, юхе мел бисараш — социально-культурни сфере, халкъа промыслашка, кхычахьа къахьегаш ба.

ВогIа хулаш латт къахьегама дисциплина, прогулаш ярах, болх ца беш сеца латтарах, администраце пурамах балхара мукъабувлийтарах зехьа йоаеш йола ха дукхагIа хулаш латт, балхара дIа-хьа бувлаш хувцалуш бола болхлой кIезиглуш бац Ассинскии Грозненскии консервни заводашка, «Нефтехимзапчасть», «Грознефтемаш» яхача заводашка, Назрановски трикотажни фабрике, кхычахьа.

ПОТРЕБИТЕЛЬСКИ РЫНОКИ ГIУЛАКХАШ ДАРА СФЕРЕИ

1990 шера нийс бетта халкъа эша товараш арахецилга дегIаденад 38,5 миллион сома маьха. Цхьабакъда, из иштта дале а, уж арахецара план кхоачашъяьяц. Кхачан продукци 1989 шера нийс бетта арахийцачул 12 миллион сома маьха дукхагIа арахийцай 9 процент. цхьабакъда, цхьадола производственни товараш кIезигагIа хьадаьд 1989 шера нийс бетта даьрел.

Цхьадола кхачан товараш хьадар хьахьокх дIахорча даннеша:

	1990 шера 9 бетта хьадараш	План кхоачашъяра процент	1990 ш. бутт 1989 ш. 9 беттаца нийсбича
Дулх, паччахьалкхен ресурсай цхьоалагIча категорех йола субпродукташ а тIехьа — эзар тонн	14,3	97,6	95,2
Дулха ахфабрикаташ — эзар тонн	2	108	97,1
Колбасни изделеш — эзар тонн	4	94,5	92,9
Паччахьалкхен ресурсай налха — тонн	552	99,3	84
Паччахьалкхен ресурсай хьаьна нахчаш — тонн	1471	88,6	84,1
Мерзача шурий продукци паччахьалкхен ресурсай шурийца лаьрхIача — эзар тонн	57,6	97,7	92,6
	5,1	в 1,6 р	в 1,8 р.
Кондитерски изделеш — эзар тонн	7,7	103,8	106
Маькхи маькха-булочни изделеши — эзар тонн	86,4	102,4	102,3
Макаронни изделеш — эзар тонн	4,5	103,6	105,4
Консерваш — млн. условни банка	157,3	91,7	95,1
цу даькъе:			
Сомий сокаш	66,6	102,8	98
Моша горох	10	101,2	1,4 раза
Корта бохабеш доаца малараш — эзар дал	1173	87,9	92,2

Кхачан доаца товараш 16,5 миллион сома маьха дукхагIа арахийцад (яйгача промышленноста товараш доацаш).

Уж товараш арахецара оттадаь заданеш толамца кхоачаш а яь, соахка цу юкъа хьадаьрел дикка дукхагIа хьадаьд уж укх шера нийс бетта. «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене (план кхоачашъяьй 181 процент, арахийца товараш 3,8-ззеи дукхагIа хиннад, Гудермесски «Штамп» яхача заводе (план кхоачашъяь 142 процент, арахийцад товараш 3,6-зза дукхагIа. «Машинашъеча «Красный молот» яхача производственни объединене (план кхоачашъяьй 110 процент. арахийца товараш 1,8-зза дукхагIа да), цементни заводо (план кхоачашъяьй 107 процент, арахийца товараш 6,9-зза дукхагIа), иштта болх баьб кхы цхьайолча предприятеша.

Иштта дале а кхачан доаца товараш хьадара дола паччахьалкхен заказаш кхоачашдаьдац 14 предприяте. Цу ерригача предприятеша дIа ца луш диса товараш 7,8 млн. сома маьха да. Царех я «Грознефтемаш», «Пищемаш» яха заводаш, «Стройиндустрия» яха производственни сбъединени, СССР 50 шу дизара цIерагIа йола химзавод.

Укх шера нийс бетта яйгача промышленноста товараш хьадаьд 102,7 миллион сома маьха е 1,1 млн. сома маьха кIезигагIа соахка нийс бетта даьрел.

Розничии маьхашта надбавкаш а еш, маьхалдаьха товараш яйгача промышленноста ерригача изделеех 19 процент хилар. Договорни маьхех декха хьадаь товараш шозза дукхагIа хилар, хIаьта кхы мел дола товараш 5 процент кIезигагIа арахийцар.

Кхачан доаца халкъа эша товараш 5 процент кIезигагIа арахийцар.

Кхачан доаца халкъа эша товараш хьадара заданеш кхоачашъяр хьахьокх дIахорча даннеша:

	9 бетта арахийцараш	План кхоачашъяра процент	1990 ш. 9 бутт 1989 ш. ца нийсбича проц.
Мебель (розничии маьхах) — млн. сом	23,3	89,8	101,6
Каьхата-беловй товараш (розничии маьхах) — эзар сом	697	117,3	в 5,3 р
Аьшка пхьегIаш — тонн	112	124,4	155,6
Пластмассах хьадаь культ-бытен коа-картен эшаш дола товараш — эзар сом	4685	64,7	112,2
Бытовой химе товараш — млн. сом	9	83,1	85,6
Дошо изделеш — эзар сом	21	87,5	67,7
Швейни изделеш НСО-х эзар сом	6912	97,8	104,9
Чухьнахьеи тIехьнахьеи дувхаду пазата барзкъаш — эзар	6262	58,6	71,8
Пазата-носочни изделеш — эзар пар	2677	155,5	133,2
Кога гIирс — эзар пар	1799	104	100,7

РОЗНИЧНИ ТОВАРООБОРОТ МАЬХЕХ ДУ ГIУЛАКХАШИ

Беррига а розничии товарооборота боарам хилар 913,8 миллион сом маьха, соахка цу юкъа хинначул 25 процент дукхагIа хилар из (долаш долча маьхашка диллача). Оттабаь товарооборота боарам (1990 шера къоастабаьчунга диллача) укх шера нийс бетта кхоачашбаьб 88 процент. Предприятеша кIезигагIа боарамагIа тIанийцача товарооборота план цу юкъа кхоачашъяьй 100,4 процент, планал тIех маьхалдаьха товараш 3,4 млн. сома маьха да.

Соахка укх хана маьхалдаьхарел 18 процент дукхагIа дехкад чкъаьрийи генарий даьттеи, шекар — 8 процент, фуаш — ткъо процент, тIехнахьен чухьнахен дувхаду барзкъаш — 20 процент, трикотажни изделеш — 25 процент, телата, текстильни, комбинированни кога гIирс — 2,1-зза дукхагIа, радиоприемни устройстваш — 32 процент, телевизораш — 9 процент.

Цхьабакъда, кхачан товараш эца хала да. Соахка нийс бетта дехкачул 3 процент кIезигагIа дехкад дулхи коа тIара оалхазараши, колбасни изделеш — 7 процент кIезигагIа, налха — 6 процент, нахча — 5 процент, корта бохабеш доаца маларащ — 15 процент, зипаш — 25 процент, иштта кхы дIахо а. Соахка нийс бетта торговле Госресурсех кIезигагIа дIакхаьчаб хохаш, моша нараш 8 процент, Iажаш 58 процент, комсаш 27 процент, бахчеви культураш 26 процент, из иштта дале а бахача нахага 13 процент дукхагIа дIакхаьчай помидораши коартолаши, морковка 2,2-зза дукхагIа, свекла — 29 процент, бекъа сом — 2,7-зза дукхагIа.

Баха нах кхоачамболлаш кхачан товарашца Iалашбелга дувзаденна да г. Грознерча рынкашка дIахо а маьхаш лакхдаларца, соахка укх хана хиннарел 15 процент лакхденнад уж.

Бахача наьха хьашташ кхоачамболлаш Iалашдац телерадиоэлектронни аппаратураца, мебельца, хьунен гIишлони материалашца.

Республике бахача наха предприятешеи организацешен маьхах даь гIулакхаш 110 миллион сома маьха да, уж хул соахка цу юкъа даьрел 11,7 миллион сома маьха дукхагIа. Наха ахча дIа а луш, деррига даьча гIулакхех юкъара боарам хьайчача маьхах даь гIулакхаш 80 процент гаргга хилар.

ГIулакхаш дара план кхоачашъяьй 103 процент НГIАССР-а Минснаба, 100 процент кхоачашъяьй жилищно - коммунальни боахама ПО-с. Юстице Министерствас кхозза дукхагIа, «Чечингушстрой» ПСМО 131 процент, кхычар.

План кхоачашъяьяц 34 объединене, предприяте, организаце, цар ца деш диса гIулакхаш 1,6 миллион сома маьха да. Царех я НГIАССР унахцIенон Министерство (98 процент). НГIАССР куль тура Министерство (99 процент): «Чечингавтотранс» объединени (98 процент), Госцирк (42 процент), кхыяраш.

Бытовой гIулакхаш деча специализированни предприятеша бахача наха даь бытовой гIулакхаш 29,7 миллион сома маьха хилар, уж дара план 106 процент кхоачашйнр. Цхьабакъда, 1989 шера санна кхоачамболаш дац квартираш, бахача наьха заказех гаражаши бешамашка цIенолгаши хьалдара бытовой техникана ремонт яреи технически гIулакхаш дареи телеи-радио - аппаратуреи тоаяра тIехьа ду гIулакхаш.

Кхоачамболлаш дегIаахац нахага салаIийтаран унахцIено лоаряреи тIадерзадаь ду гIулакхаш, уж бахача наха тIа-тIа дукхагIа эшаш да.

ЦIЕНОШИ СОЦИАЛЬНО-КУЛЬТУРНИ ГIИШЛОШИ ХЬАЛЪЯР

Наха чубахач цIенош, соцкультбыта объекташ хьалъеча пайда нийцаб 66,9 миллион сома маьхерча капитальни вложенеех, цун боарам ерригача капитальни вложенеех 23,6 процент хилар.

Финансироване массе а йолча источникий чотагIа хьалъяьй кхо эзар гаргга квартира, уж я 217 эзар квадратни метр, аьлча, 1989 шера хьалъярел 63 процент дукхагIа. 65 процентал дукхагIа дола цIенош бахача наха хьалдаьд шоай средствай чотагIа, иштта паччахьалкхен кредита новкъосталца.

1989 шера укх ханаца нийсдича кIезигагIа наха чубаха цIенош хьалдаьд «Грозтрубопроводстрой» тресто, «Чечингушводмелиорац и я» яхача объединене.

Финансироване массе а йолча источникий чотагIа хьалъяь общеобразоване школаш я 3766 дешархочоа моттиг йолаш, 420 моттиг йола деша даха ха йоацача берий учрежденеш, сменагIа 740 унахо тIаэцаргвола амбулаторно - поликлинически учрежденеш, 60 менгий дIаоттабе йишйола больницаш, 880 моттиг йола клубаш.

1989 шерарчул 21 процент дукхагIа болх бе йолаялийтай общеобразовательни школаш, 11 процент деша даха ха йоацача берий учрежденеш, клубаши культура цIеноши 2,9-зза дукхагIа.

ХАЛКЪА ДЕШАР

Республикерча юкъарча дешара школашка дешаш ва хIанз 258,1 эзар дешархо, цу даькъе цхьоалагIча класе дешаш ва 42,9 эзар дешархо, царех 15 процент совгIа бараш ялх шу даьнна мара а бац. ШоллагIча сменагIа дешаш ва хара кхоалагIвола школьник, хIаьта кхоалагIча смене дешаш ва 3,3 эзар школьник.

Юкъерча лаьрххIача дешара заведенешка дешаш ба 8,9 эзар саг дешархой, хIаьта студенташ ба 16,6 эзар саг. Дийнахьарча вузий отделене хьайийцав 2,3 эзар саг, уж хул 1989 шера хьайицарел 17,3 процент дукхагIа.

ЦхьоалагIча сентябрга кхачалехьа дийнахьарча профессионально - технически училище хьайийцар 3,7 эзар саг (планах 43 процент бола) кагийнахи мехкарийи, халкъа боахама массе а долча доакъошка къахьега йиш йола профессеш Iомаергья цар.

ГОНАХЬАРЧА IАЛАМА ХЬАЛ

Республикерча предприятешка дукха балхаш ду гонахьара среда лоаряра тIадерзадаь. 1990 шера нийс бетта стационарни источникашкара аратийса зене хIамаш хилар 204,8 эзар тонн, уж хул 1989 шера нийс бетта аратийсарел 8,1 процент кIезигагIа.

Эттара дукхагIа зене хIамаш аратувсачарех я «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене предприятеш — 147,3 эзар тонн, цу юкъа соахка аратийсарел 13,1 эзар тонн кIезигагIа. «Грозэнерго» ПОЭЭ — 11,5 эзар тонн (соахкарчул 2,4 эзар тонн кIезигагI).

Зене хIамаш аратувсилга кеIзигдалар — из да республикера, г. Грознера а экологически хьал тоадалар, хIанз укх сахьате из хала а да.

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Соахка нийс бетта хьаьвчул 0,1 процент дукхагIа хиннай укх шера цу юкъа хьаяь промышленни продукци. НГIАССР Министрий Совета чуйоагIача промышленносте цу юкъа арахийца продукци 8,8 процент дукхагIа хиннай.

СихагIа дегIанхай гIишлон материалий, машинашъю промышленность. 1989 шера нийс бетта даькхачул кIезигагIа хиннад даькха мехкагIа, из чакхдоахача предприятеша арахийца продукци хьунеи хьу чакхйоахачеи, кхачани промышленносте арахийца продукци.

ЦIенхоштта промышленноста балха Iаткъаш да дукхача хана дениз чIоагI а денна латта боахамашта юкъера бувзамаш телхадар, инфляционни процессаш, цунца дувзаденна хувцара натурализаци елга, импортни бийдали материалаши, комплектующи изделеш кIезигъялар, хIаьта иштта къамашта юкъе даьнна бохамаш, цатоамаш, мехкарча цхьаьца йолча регионашка хинна забостовкаш, царца дувзаденна машиннаькъа транспорта болх юкъагIбахар.

Укх шера телхае йолаеннай договорни дисциплина. Нийс бетта потребителашка дIа ца кхоачийташ йиса продукци 50,3 миллион сома маьха хилар. из хул соахка цу юкъа хинначул 18,3 миллион сома маьха дукхагIа. Продукци лоаттаяра дола договорни декхараш 96,5 процент мара кхоачашдаьдац, уж кхоачашдаьдац ерригача предприятеех 25,2 процент яраша. (1989 шера 9 бетта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш 97,8 процент кхоачашдаьдар, ерригача предприятеех 20,1 процент яраш яр уж кхоачаш ца даьаш.) Продукци потребителашта лоаттаяра дола дговорни декхараш 97,5 процент кхоачашдаьд НГIАССР Министрий Совета чуйоагIача промышленносто.

Еррига Нохч - ГIалгIай АССР хьанйцача кхоачашдаьча договорни декхарел лохагIа ба из хьокхам заводской районе промышленносте (96,4 процент). Назрановски районе (86,5 процент), Шаьла (93,7 процент). Надтеречни (87,7 процент). Науре (92,4 процент) Шелковской (94,9 процент), Сунженски районе (86,8 процент).

ХIара болх беча сага дIалаьрхIача промышленносте укх шера нийс бетта арахийца продукци 1989 шера цу юкъа арахийцачул 2,4 процент дукхагIа хиннай. паччахьалкхен предприятешка къахьегаш бола нах ши процент кIезигбеннаб.

Керда мощносташ караерзаеча а тIехьадусилга дIадиланза да. Хьежачул тIехьагIа гучадаьннад «Машинашъеча «Красный молот» завод» яхача производственни объединене Аргунерча мощностех 1990 шера 9 бетта 49 процент мара пайда нийцабац, пенаш дотта силикатни материалаш арахецача Чиир-Юртовски заводе 29 процент мара пайда нийца бац царех.

1990 шера нийс бетта кара а ерзаяь, арахеца йолаьяй 111 тайпара керда промышленни продукци, цу даькъе 96 тайпа дараш халкъа эша товараш а долаш.

Промышленни продукце керттера тайпаш 1990 шера 9 бетта хьадар хьахьокх дIахорча даннеша:

	1990 шера нийс бетта	Задани кхоачашъяра процент	1990 ш. 9 бутт 1989 шера 9 беттаца нийсбича процентаца
Электроэнерги — млн. киловатт сахьат	1963	х	95,9
Газ — млн. кубически метр.	1109,8	108,6	94,3
Ацетон — эзар тонн	31,6	95,4	95
Фенол — эзар тонн	50,1	95,3	97,1
Мехкдаьтта аппаратура — млн. сом	5,8	86,4	76,5
Кхачан промышленноста йола технологически оборудовани, цунна эша запасни оатхалаш — млн. сом	10,2	82,3	90,7
Химически оборудовании цунна эша запасни оатхалаши — млн. сом	1,9	127,8	121,4
Механизированни гIишлон-монтажни инструмент — эзар	350,5	94,9	107,6
Тракторни прицепаш — эзар	8,2	94,8	90,5
Прибораш, автоматизаце средстваш, царна йола запасни оатхалаш — млн. сом	26	129	103,2
Хьу хьаараозар (колхозаша кийчъяьр йоацаш) — эзар куб. м.	47,8	83,6	89,5
цу даькъе:			
ардах йоаккха хьу — эзар куб. м	33,6	92,8	92,6
Цемент — эзар тонн	533,4	106,3	127,6
Пенаш дотта материалаш — млн. условни кирпичш	137,9	85,8	136,1
Линолеум — эзар кв. м	416	110,9	116,5

Стройиндустре цхьайола предприятеш массаза санна биззача низаца болх ца беш я, из бахьан долаш кхоачаш ца еш йисай вIашагIкхетта аьшкбетона конструкцеши оатхалаши хьаяра заданеш (78,8 процент), ДСП (78,8 процент). етта кирпичш (93,6 процент).

1990 шера 8 бетта паччахьалкхенна пайда бара план 4,6 процент тIехкхоачашъяьй, хIаьта соахка цу юкъа баьчул 7,9 процент е 14,2 миллион сома кIезигагIа баьб пайдаъ Цу юкъа промышленни предприятеша текха гIод 8,2 миллион сома маьха да, цу даькъе йоаггIаш йола продукци дIа ца яхьийтарах текхар 1,2 миллион сом да.

Паччахьалкхен заказашкеи юкъарчал доацаш потребителашца яьча договорашкеи хьежжа продукци лоаттаяра дола договорни декхараш кхоачашдар, промышленни предприятешка, объединенешка арахеца продукции къахьегама овсарлеи дегIахара темпаш хьахьокх дIахорча даннеша:

Процентаща:

	Поставкаш яра дола договорни декхараш кхоачашъяр	Пайда бара нийс бетта план кхоачашъяр	1990 шу 9 бутт 1989 ш. 9 беттаца нийсбича процентаща дегIаахара темпаш: продукце боарам (даь балхаш гIулакхаш)	Къахьегама овсарла
«Грознефтеоргсинтез» ПО	96,8	88,1	98,6	80,1
Ленина орден лелаеча «Грознефть» производственни объединени	100	116,3	93,7	98,2
«Грознефтемаш» завод	83,3	69,2	87,9	98,2
Карабулакски химреагентий завод	100,	1,7 р	101,3	93,3
Грозненски «Нефтехимзапчасть» завод	100	130,2	101,5	106,3
Гудермесски «Штамп» яха механически завод	100	100	111	148,5
«Красный молот» завод		123	132	122,4
ПО СССР 60 шу дизара цIерагIа йола «Оргтехника» ПО	100	101,3	107,5	111,7
«Промавтоматика» НПО опытни завод	100	94,5	97,5	109,1
«Пищемаш» завод	80	80	93,1	95,6
ГI. Ахриева цIерагIа йола «Электроинструмент» завод		146,1	116,5	137,6
«Трансмаш» завод	100	121,6	90,3	99,3
Электромеханически завод	93,3	85,7	107,0	88
Биохимически завод	93,3	95,6	92,2	102,9
«Терек» ПМДО	88,5	100	97,1	97,1
«Союзавтоматстром» ВНПО опытно - экспериментальни завод	100	89,6	102,2	114,7
Цементни завод	100	106	142,3	148,5
«Стройиндустрия» объединени	74,5	—	81,2	92
«Вторчермет» предприяти	98,4	13	83,5	107,1
Нохч - ГIалгIай карьероуправлени	100	105	100,2	104,1
«Аргунводпром» объединени	100	—	66,3	73,4
Хьун боахама министерство	99,4	103,5	95,7	98
«Автоспецоборудование» яха опытно - экспериментальни завод	100	114,2	98,3	106,2
Назрановски трикотажни фабрика	61,7	—	81,1	79,2
Производственни швейни объединени	100	97,5	103,6	111,4
Кога гIирса фабрика	100	1,6р	103	107,1
«Чеченингушхлебопродукт» объединени	93,3	17,1	105,1	96,1
Грозненски экспериментально - механически завод	100	81,4	115,6	117,5
«Нефтепродуктооборудование» яха опытни завод	100	110,5	119,7	141,6
«Чеченингушстройматериалы» ПО	87,8	1,6р.	127,2	159,2
«Чеченингушхлебопром» ПО	100	103,7	111,1	110,4
Нохч - ГIалгIай моттигерча промышленноста производственни территориальни объединени	99	78,6	101,8	88
Нохч-ГIалгIай АССР Агропром	95,9	103	95,7	96,8
цу даькъе:				
«Сунжа» ПО	80,3	72,4	105,8	106,7
«Консервагропром» объединени	100	148,4	94,9	98,6

1990 шера нийс бетта производственно - технически гIулакхашта йола безлимитни продукци маьхалъяьккхай 333,6 миллион сом мах болаш, из хул соахка цу юкъа хинначул 16,3 процент дукхагIа.

АГРОПРОМЫШЛЕННИ КОМПЛЕКС

Республика кхашкара чунийца йсалаш латт юртбоахама культураш, дика хьийкъа хьалкхедаьд ялат.

1990 шера 8-ча октябрга кхачалехьа из чуийцад 151,2 эзар тонн дукхагIа соахка цу юкъа чуийцачул.

ХIара гектара тIара чуденад 27,8 центнер ялат, 1989 шера гектара тIара чуденар 20,7 центнер мара доацача.

Соахкарчул дикагIа хьийкъай хьажкIаш 11,7 центнер, дуга 0,6 центнер, шекара свекла 38 центнер, баьцадаараш 48 центнер.

1989 шера укх ханаца нийсдича юкъарча хьайбашта кийчдаь доакъар а дукхагIа да. ХIара бежана дIалаьрхIача кийчъяьй 14 центнер доакъара единицина. Эггара дикагIа доахан доакъарца Iалашдаьд Надтеречни, Шалински, Ачхой-Мартановски, районий боахамашка. цига хIара бежана лаьрхIа кийчъяьй 19 центнер доакъара единица. ХIара бежана лаьрхIа 10 центнерал кIезигагIа доакъара единица кийчъяьй Веденски района боахамашка. Паччахьалкхен на дIалуш да ялат. 8-ча октябрга кхачалехьа паччахьалкхенна дIаденнад 86,1 эзар тонн ялат е соахкарчул 20,5 эзар тонн дукхагIа.

Ялата хургболча хьувкъама а лард йоллаш я. Гурахьа дув ялат дIадера 8-ча октябрга кхачалехьа аьхад 150,4 Гурахьа дув ялат дIадера 8-ча октябрга кхачалехьа аьхад 150,4 эзар гектар лаьтта е гурахьа дIадувча ялат алаьрхIа хьакъоастадаьчох 86 процент дар. Гурахьа дув ялат дIадийна даьннад 61,5 эзар гектара тIа (35 процент). ДоаггIача хьисапе сиха чуэцац дика хьийкъа хьалкхедаь ялат. Ерригнех чуийца яьнна ялата лаьрхIа йола хьажкIаш 30 процент мара яц, дуга— 37 процент, ганараш — 82 процент, шекара свекла — 33 процент, коартолаш — 66 процент, баьцадаараш — 60 процент.

КАПИТАЛЬНИ ГIИШЛОШ

Паччахьалкхен централизованни капитальни вложенейи предприятейи организацейи фондий средствайн чотагIа болх бе йолаялитай керда фондаш дукха хIама па эшшаш 155 миллион сома маьха. Паччахьалкхен предприятешеи организацешеи пайда нийцаб 47,4 миллион сома маьхерча капитальни вложенеех, паччахьалкхен бюджета чотагIа финансировании еш (шера лимитагIа 53 процент). Деррига а 1990 шера предприятейи организацейи фондашкара капитальни гIишлош хьалъяра хьожаде лаьрхIад 256 миллион сом, из хул ерригача паччахьалкхен капитальни вложенеех 48 процент (1989 шера 43 процент). Керттерча производственни мощносташ болх бе йолаялийтара программа кхоачашъяьяц. Хьалха санна къахьегама овсарле лохлуш йоллашехьа юкъера лаьрхIача бетта нийду алапеш лакхлуш доагIа. 1989 шера нийс бетта хинначул алапи лакхденнад 8 процент, къахьегама овсарле 2 процент лохъенна йоллашехьа.

ТРАНСПОРТИ БУВЗАМИ

«Чечингавтотрас» яхача территориальни производственни объединене предприятеша 1990 шера 9 бетта дIахьа дихьад 10,6 миллион тонн мовхьаш, цу даькъе оттаьча договорашка хьежжа — 9,6 миллион тонн, е 7,6 процент дукхагIа соахка укх хана хинначул. Пассажираш дIа-хьа бигарах яь валови доходаш 20,4 миллион сом да, из хул 1989 шера нийс бетта пассажирски автобусаш балха араювлара коэффициент хилар 0,709 легкови таксомотораш — 0,727. Авиационни транспорта пассажирски перевозкай боарам лакхбеннаб 8,3 процент, нийс бетта дIа-юха вигав 307 эзар пассажир. из хул соахка цу юкъа бигачул 4,8 процент дукхагIа. Мовхьаш а дукхагIа дIа-хьа дихьад, деррига дIа-хьа дихьараш 28,7 эзар тонн хилар.

Къулбаседа - Кавказа машиннаькъа Грозненски отделене мовхьаш дIа-хьа дахьара 1990 шера нийс бетта план 96,9 процент кхоачашъяьй, мовхьаш тIадоттара задани 100, 6 процент кхоачашъяьй, цу даькъе мехкдаьтта продукташ чуйоттара план 101,5 процент. Цу юкъа вIашагIа а елла дIаяхийтай дукха хIама цаэшшаш 9 эзар беза мухь тIабола поезд, царца дIа-хьа дихьад 4,9 миллион тонн мовхьаш. Мовхьаш дIадахийтара план 96,9 процент кхоачашъяьй. Бувзама предприятеша 1990 шера нийс бетта бахача наха даь гIулакх 7,7 миллион сома маьха да е 3,2 процент дукхагIа, соахка цу юкъа даьчул, бахача наха гIулакх дара план 100,2 процент кхоачашъяьй. Тарифни доходаш цу юкъа хилар 19,5 млн. сом.

АРАХЬАРА ЭКОНОМИЧЕСКИ БУВЗАМАШ

1990 шера нийс бетта республикерча вурийтта предприяте доазол арахьа дIадахийтад 14,2 миллион сома маьхера товараш, цу даькъе шнй лоIамерча конвертируеми валютах 4 млн. сома маьха, соахка цу юкъа доазол арахьа дIаяхийтача постав кел 2 миллион сома маьха дукхагIа экспорте дIакхаьхита бийдал, материалаш я 58,9 процент.

Республика предприятеша поставщикаша договорни декхараш кхоачашдаьд 89,4 процент, цу даькъе машинаши оборудовании дIаяхьийтара дола договорни декхараш 100,0 процент, (3,3 млн. сома маьха), бийдалеи материалийи даькъе 81,3 процент (8 млн. сом). Советски Союзо технически новкъостал а деш доазол арахьа хьалъеш латтача объекташка оборудовании материалаши дIаяхьийтар — 110,9 процент (2,6 лн. сом).

Доазол арахьа продукци дIаяхьийтара даькъе эггара тIехьаюсачарех я «Грознефтеоргсинтез» производственни объединени, цо 27 процент кхоачашъяьй план, дIа ца йохьийташ йиса продукци 1,9 миллион сома маьха я.

1990 шера цхьоалагIча октябрга Нохч - ГIалгIай АССР территоре тIа йолаш я цхьана болх беш йола ши предприяти. Касталшха иштта болх бе дIайолаяла езаш я республикера 13 предприяти, уж кийчлуш я Турцерча. Индерча, Италерча, Китаерча, Американерча, Японерча. кхыча мехкашкарча предприятешца халкъа эша товараш хьадара цхьана болх дIаболабара.

ПРОФСОЮЗНИ ОАГIУВ

ХЬАЛХАРА МУЛАШ

Укх деношка чакхбаьккхар ший болх СССР профсоюзий XIX съездо. Цига дакъа лаьцараша лоархIаме решенеш тIанийцар мехка профорганизацей балха перестройка яра хьакъехьа, ший организационни структурана реконструкци яра хьакъехьа. Уж решенеш шерра кепатеха арайоахаргья хIара деннарча пресса тIа.

Профсоюзий съезда доакъошхой йоакхо къаьгга хьахьекхай цар даьча къамаьлаща. СССР Президента М. С. Горбачева даьча къамаьлаца. Съезда материалаш еша волавелча дог теш, вай республика профсоюзо еш йола йоакхо морг из, хилара.

Цу декхарийн проблемайн хьакъехьа укх тайпара дийцар республикански облсовпрофа эггара тIехьагIа хиннача цхьан пленума доакъошхоша шоай цхьан заседане.

Укх материала хьалхарча мугIарашка дешархошта са дIахайта безам ба хано хьалхадаьккха дола профсоюзий XV областной межсоюзни конференце решенеш кхоачашъянза яргIйоацаш хилар. Цу даькъе эргаякхаеза облсовпрофа аппарата структура. Цу конференце соцам тIа дIаяздаь да из.

«Облсовпрофен профсоюзий отраслевой комитетийн структураш эргаяьха тоаяра тIадерзадаь дича бакъахьа лерхIаш да аппараташкара нах кIезигбар. Облсовпрофа президиума тIадуллалда Калинински, Куйбышевски, профсоюзий кхыча областной советий дикагIйола опыт, иштта цу конференце аьнна йола предложенеш ларде а лувцаш, облсовпрофа керда организационни структура кийчъелга а цунга хьажийта профсоюзий областной совета пленуме из дIалулга а.

Облсовпрофе структурни хувцамаш де дезилга хьаьокх хано дIадехача керттерча шин гIулакхо.

Цкъадале, хIанзчул дукха хьалха де дезаш дар массе а боарамех йолча профсоюзни органий низаш тIадерзаделга къахьегамхошта законагIа йоагIа бокъонаш а цар хьашташ а лорадара, профсоюзаша шоашта ца доагIа декхараш дIатIа а ца ийдеш. Цу гIулакхо кердача хьисапе хьежача бакъахьа лоархI облсовпрофа структурага, цун функциональни отделашка, уж хувца таро а лу.

ШозлагIдале, из тIагIертта дIадех профсоюзашка дIаяьржача демократизаце процессо, административно-командни методика хьатIа а ца эцаш, хержа органаш аппаратал лакхагIа а лоархIаш. ХIанзалца хиннача бесса а доацаш, цо тIадожаду хержача советаи цун аппаратан юкъерча гIулакхий ерriга система вIаштIехьаккхар.

Къахьегамхой хьашташта ве деш хиннача паччахьалкхен а боахамий а органий диктата духьал латта цаIа̃ч мара йоаца позицеш къоастаяра, облсовпроф эргаяьккха реальни совет хьаяра наькъагIа гIа баькхаб облсовпрофа хьалхарча пленуме. Цудухьа, тахан цхьанне а ала йиш яц тха совет командни стилегIа болх беш я аьнна, хIана аьлча, хIара акци бокъонца коллективни уйлаех хьахулаш я.

Уж хувцамаш де дезилгах тхо тешадаьд профсоюзий Калинински областной совето. Из Iомаяра облсовпрофа президиумо тIадилларах цига баха хиннаб тха болхлой. Царна хетачох Калинински эксперимент хIанз а опыт лархIа йиш йолаш яц, ше йолча бесса из хьатIаэцилга нийса лархIац цар, хIана аьлча, вай республика шоза зIамагIа я цул, цунга хьежжа мелагIа я цун материальни ресурсаш. Цхьабакъда, чIоагIа йоакхо е езаш да совета болх цун комиссега гIолла вIаштIехьбаккхар, цо лостам тергба аппарато беча балха.

Массазара общественни комиссеш вIашагIъехк демократически хьисапе дIадоладьраш дIахо дегIа а кхувлаш, кIоаргдара, коллективни хьисапе кийч а еш, решенеш тIанийъяра, совета членаш практически балха хьинаре а хадданза а къахьегардолаш юкъеувзара.

Комиссей керттера декхар да ший лостамагIа йолаш йола а керда хьахулаш йола а проблемаш йовза а, уж къоастаяра йола предложенеш облсовпрофа кийчъяр, профсоюзни организацей болх эргабаьккха тоабар, республика тайп-тайпарча боарамашкарча Iаьдала органашка къахьегамхой законни бокъонаши хьашташи дIакхайка а деш, лорадар.

Комиссешка гIолла болх вIаштIехьбаккхар укх тайпара маIан долаш да: совпрофа а цун президиума а низ дIакхоачаргба духьал ше кийч а еш, решенеш чакхъяха, къаьнача шаблонагIа аппарато кийчъяраш чIоагIъе а ца гIерташ. Цу деррига а бокхха бехктокхам тIабожабу комиссей тIум лоархIаш болча облсовпрофа членашта. Уж хила беза республикански министерствашкен ведомствашкен, Министрий Совете, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета комитеташкен комиссешкен, тIанийца решенеш хьал а лувцаш, чакхъяхара. Облсовпрофа членел совгIа комиссешта юкъебахьанза баргбац халкъбоахама тайп-тайпарча доакъой специалисташ.

Совета хIара члено дицдалийта йиш яц совпрофе цун ший даькъо, ший профсоюзни организаце из хержалга, ший хан-ханнахьа царна отчеташ тела декхарийла ва из.

Нохч-ГIалгIай облсовпрофа шоллагIча пленуме вIашагIъеллай керттерча лоастамегIа йола ялх комисси, цар къахьегамхой лорабара функцеш чакхйоах, духьхьал укх тайпара яраш: экономически дешаштен къахьегамхошта социальни даькъе тешам лушн, балхах йола бакъонаш, къахьегам, экологи лораяр, социальни страховани яр, унахцIено лораяр, иштта кхыяраш.

ХIара комиссена юкъевоагIа пхийттнегара ткъаьннега кхаччалца вола саг. Комиссей председателаш хержаб общественни хьисапе облсовпрофа членех. Комиссей балха тIахьожам лоаттабеш хургба председатель, секретарь. Царна болх лоаттабеш, эшаш йола материалаш, экспертиза хулийташ, баь мах бовзийташ, иштта кхы дI. Хургья штатни болхлой группа, цу юкъе хургва комиссе председатела заместитель, 2—4 специалист-консультанташ е референташ. Ерriга отделаш дIа а яьха, духхьал финансови яр мара йитац.

Комиссе председатела, консультантащеи референташи хьалха хиннар мара алапи а доацаш болх бергба, болх беш бола нах кIезиг а бещ, кходаьча алапех хIара комиссе хургда хоадамболлаш дола ахча, из тергда кхыча организацешгара хьабийха баьхкача экспертизаш, договораш, альтернативни проекташ кийчъерашта. Цудухьа дIаяха йиш йолаш я производственни балхен алапен, контрольно-ревизионни отделаш. Уж деррига хувцамаш дергдац къахьегама законашка хьежжа мара, уж доагIаш долча наха къаьстта чIоагIа йоакхо а еш.

Массехк дешаца цхьайолча комиссеша де дезар дIахайта безам бар са. Юкъарчал доацдаш хьалхарча плане латт экономически реформаца, регулируеми рыночни маьхашка довлар а, цунца дувзаденна лакх ца делча Iе йиш йоацача маьхашца дувзаденна, инфляце ца балха боацаш нах хиларца дувзаденна дола дешаш, иштта кхыдараш. Уж балхаш деча хана ерriга халонаш къахьегамхошта тIалаттаргйолаш гIулакх нийсдалийта йиш яц профсоюзаша, социальни тешаме комплекс хилийтара тIехьа къовсам лоаттабе беза цар, къаьстта пенсеш, пособеш, стипендеш нийдеча наьха.

Уж проблемаш къестае еза экономически дешаштен къахьегамхошта социальни даькъе тешамечен комиссеша. Республика профсоюзаша хадданза шерде деза демократически ларда тIа социальни страховани елга, шоай карарча ахчан дай хургйолаш къахьегама коллективай бокъонаш шеръе еза. Социальни Iалашо елга овлангара дениз хувца деза, республикерча къахьегамхошка массанега кхоачаргдолаш мах боацаш медицински гIулакх делга тоадара тIагIертта а принципиальни а хьадеха деза республикански паччахьалкхен органашкара. ДоагIаш дола дакъа юкъе ца дихьача даргдац могашлени унахцIено лораярен РСФСР Закон нийчдеча, мамогга сихагIа къоастае еза медикаменташ дефицит ца хилийтара йола проблема. Нохч-ГIалгIайченера бераш кIезигагIа доврrдолаш гIулакх дара йола проблема.

Лоацца аьлча, проблемаш чоалхане я, уж къоаста ца еш гаьна яларах цу сахьате къоасталургйолаш а яц, укхаза дукха болх бе беза социальни страхованен унахцIено лораяран йолча массазарча комиссеша.

Кхы кIезигагIа лоархIам болаш бац профсоюзни балха тIа бокъонаш лораяра болх, къахьегамн экологии лораяр. Республике уж проблемаш геттара эсала къестаю, мела юкъенхухь кхерамзлен технологи, къахьегаме кхерамзле хилийтара система, гонахьара среда лораяра дешаш къестадеча лоадама хIама карагIдалац, каст-каста хатараш а хулаш, нах боабеш а моттигаш нийслу.

Вай Iомадала деза коллективашка нийслу бохамаш а конфликташ а практически къестае, судашка а тIехьа квалифицированни дакъа а лувцаргдолаш, бизза пайда нийбе беза къахьегама хьаштий даькъерча законех.

Цудухьа сона бакъахьа хет къахьегами экологии лораяра къаьстта йола комисси хилча, эшаш я квалифицированни юристийн экологийн штат.

З. А. АХМАДОВ,
Нохч-ГIалгIай облсовпрофа секретарь.

Укх тIеххьарча ткъаьх шера даим тIехьаюсаш хьайоагIарех яр Грозненски кога гIирс беча фабрика коллектив. ЧIоагIа эсала бар хьабеш бола кога гIирс. Цкъа из ийцачо шозлагIа эца дог доагIаргдоацаш хулар.

Ха хувцаенннай. Экономика эргаьннай, йиззача хозрасчетагIа къахьега йолаеннай фабрика коллектив. Дикка тоабеннаб коллектива болх. Дукха дикагIа ба хьабеш бола кога гIирс, цудухьа тикай таргIешта дIа ца эцаш латташ хилац из.

Юххьанцарча профсоюзни организацеша доикха дакъа юкъедихьад обувщикий болх тоабара. Хьинаре дакъа лоац цу балха тIа экспериментальни цеха профсоюза цехкома члена Л. Семинас.

СУРТА ТIА: Карара шу толамца чакхдаккхара хьалхашка латта декхараш болх лошта довзийташ я (аьрдехьара яр) Л. Семина.

И. ПЛИЕВА сурт.

ХАНАЦА ГIА БОАХАШ

Массе а долча боарамашка профсоюзни балха радикальни перестройка яра дола дош хьалхашка этта дукха ха я. Цхьабакъда, цу даькъе цкъа санна дукхаза а тIахьехамаш даь дале а, из деш дац. Сабаре, дIа-хьа яхаш дар кхетадеш, гIулакхаца къамаьл хиннадац цу хьакъехьа. Цунах лаьца дувц, го боах, цхьабакъда, деш хIама дац. Критически анализ яц профсоюзни вахаре ца эшаш долча дукхача гIулакхашта.

ТIехдаьккха дувций хьогI аз из дош, цхьабакъда, перестройкага, ерригача вай обществага, ерригача политически общественнии структурашка хьежжа профсоюзаш эргахар хоадамболлаш а кхетадеш а хила деза малагIча наькъагIа республикерча профсоюзашка перестройка хулаш латт. Царга хьежаг ба, таханалца хьа царна болча аьттонна цхьакха вай хIама даьдоаца къахьегамхой. Дицдалийта йиш яц цар садеттагIа цкъа кхоачалург хилар. Гаьна яц чоалхане рыночни экономика хьатIакхоачаргйола ха. ХIаьта наьха бахара хьал-таро тIа-тIа вогIа хулаш доагIа. Таханарча денга хадданза болх бе моттиг йоацаш ба цхьа эзар саг нах. ДIахо фу хургда теш? Кхы кIезига лоархIам боацаш ира латт экологически проблемаш а, къамашта юкъера гIулакхаш талхаш латташ хилара чIоагIа сагота ба нах. Лоацца аьлча, къоастае езаш йола проблемаш шортта я.

Кийча дий теш вай уж къобастаяра? Фу дергда вай рыночни экономика юкъейоалаеча хана къахьегамхой социальни оагIув хьаллацара. Цу кIезига лоархIам боацача хаттараштa малагIа жоп лу хьежаш ба нах. ХIаьта вай къаьнача Iаьдалага дахаш а болх беш а да, деррига декхараш съездашкара хьадоагIаш да, яхаш увттаду вай, массазарча комиссеша фу ду хьеж вай.

Долаш дола хьал Iаьржде а ца гIерташ, са ала безам ба, нагахьа санна укх гаргарча хана овлангара дениз эргабаькха профсоюзни болх тоа ца бой, профсоюзашта тIехьара дIабаргба къахьегамхой, цунна дола къаьгта масал да дукха ха йоацаш Донбасе вIашагIкхийттача мехкарча шахтераша даьр. Профсоюзни боламера перестройка дIайолаеннай, аьнна хеталу. Шоай лоIамагIа йола РСФСР профсоюзаш вIашагIъехка йола ВЦСПС VI пленум а хинна, чакхъяьннай. ХIана даьд теш мехкарча шахтераша из гIулакх?

Дукха дувц вай перестройка яхаш, хIаьта долаш дар аьлча, паччахьалкхен структурни подразделени а хинна дIаэттай профсоюзаш, дIахо а вай дIаувзаш да кхо дукъ: паччахьалкхен социальни страховани елга, къахьегам лорабар даькъе паччахьалкхен тIахьожам лоаттабелга, къахьегамах дола законаш кхоачашдайтара паччахьалкхен тIахьожам лоаттабелга. Цар профсоюзаш болх беш йолча ханах 90 процент яр дIайоакхх. Шоай лоIамагIа я ала тарлу профсоюзаш, цхьабакъда, уж кхо хоамат царна качара дIаяллалца йолча хана къахьегамхой бокъонаш лораеш йола организацеш а хинна дIагIоргьяц уж. Долче, цар сий хургдац къахьегамхошта юкъе, цудухьа профорганаштен нахах юкъе йолаш йола юкъ тIа-тIа йоккхагIа хургья.

Сона хетаргахьа, цу даькъе доагIаш дар дIахайта дезаш дар мехкарча коммунистий форуме. Сталина ца доагIаш профсоюзашта качдехкача гIулакхех хоадамболлаш мукъаяха езаш я уж, социальни страховани елга нийса леладайтара, къахьегам лорабара, къахьегамах дола закон лорадара тIахьожам лоаттабара йола бокъонаш царна тIехьа а юташ.

Вай керттерча а хоадамболлаш долча а гIалатех цаI да профсоюзни балха перестройка еча керттердар вайна хьакъоастаде ца хар.

ХIанз вIашагIъехкаш йола массазара комиссеш еш йола кIоаргга реформа я яхаш ювца йолаяьй. Облсовпрофа уж комиссеш декхарийла я ши радикальни декхар кхоачашде, массе а боарамашкарча профсоюзни органаша шоай низаш тIадерзаде деза къахьегамхой бокъонаш лораяра, кулгалхой командно-административни методашца къовсам лоаттабара. Бокъалдар аьлча, иштта дика гIулакхаш комиссеех доахк оалалургдац сона.

Ховш махиллара хьалха а йолаш маьрий массазара комиссеш, уж а вIашагIъехка маьрий «демократически гIулакхаш дIахо дегIа а кхувлаш кIоаргдара, коллективность хилийтара», иштта кхы дI. Цхьабакъда, аппаратах формально дIатеха хIама я из. Сона хетаргахь на хургда аьнна хет сона тахан вIашагIъехкача комиссеш хIама а. Цудухьа структурни хувцамий юкъмоттиге уж увттаелга нийса дац, демократически централизма принцип йолаш хиларца хIаьта а вета а, хIана аьлча, кулгалдара командно-административни методаш дегIа а кхувлаш, кулгалдара общественни формаш дIайоахаргья цу гIулакхо.

Цхьаькха замечани а е безам ба са. Вай, цхьайолча отраслевой профсоюзий викалаша увттадаьд облсовпрофацара гIулакхаш хувца дезарах дола дош, цу хувцамий чулоацам латтац кIезигагIа комиссеш хулийтийла, аппаратера нах дIа а боахаш, кIезигагIа хулийталба яхача принципах, из латт межотраслевой профорганаша беш бола болх принципиальни хувца безаш хиларах, цун ларде тIахьожам а надзор а йоацаш, къахьегамхошта эшаш дола гIо деча дизза дакъа лоацаргдолаш, эшаш дола гIо дергдолаш, дикагIйола опыт массанена дIайовзийтаргйолаш, иштта кхы дI. з

Облсовпроф мишта хила еза къаьгга дIахьокхара укх тайпара масал доаладергда аз. Тха обком халкъа образованен Iилман обком я, цаI мара пионерски лагерь яц цун баланса тIа, цкъа цига кхача кхухьаш йола автомашина цIаьхха еха моттиг нийсьелар. Мичахьара новкъостал дехаргда хьогI дагадехача, ший совпрофера дехаргда, аьнна соцам бир. Иштта гIулакх а нийсденнад, новкъостал дар дех оаха, аьлар царга. ШоллагIча дийнахьа облсовпрофа секретариата укх тайпара чулоацам бола решени хьакхьчар сога: «Раздолье» яхача пионерски лагере порядок яра цига командировке вахийта ва профсоюза обкома председатель Х. М. Герзелиев, оалаш махиллара дийнахьа а бус а лагерера хьа ца воалаш цига ва со. СалоIа денош отпуск а йоацаш ва со, хIаьта а цига хьожаву со, Бокъалдар аьлча, иштта йола стиль а новкъостал а тхона эшаш дац. Цудухьа раьза вац со облсовпрофо малагIа бакъахьа я царех отраслевой е регенальни структураштa яр аьлча отраслеви обкомаш е облсовпроф).

Цкъадале тхона юкъе къамаьл хиннадац тхона юкъерча гIулакхех лаьца, из хила дезаш йола ха хьатIа а эттаяр.

ШозлагIдале, со се хIанз йолаш йола структура йитача баккъахьа хеташ ва, цхьабакъда, принципиальни йолча кхыча ларда тIа. Надзорен тIахьожамен органашкара, комитеташи органаши кердаяьха йола органаш а хинна дIаотта еза, юххьанцарча профсоюзни организацешта новкъостал а деш. Доацар а ца лехаш, кхерам тIа а ца тувсаш, хила еза уж.

Нагахьа санна структура механически а ца лоархIаш, ленински методологега хьежжа лаьрхIача, цун лоIам штаташ кIезигъярах, комиссеш кIезигъярах латтац, мамогга чIоагIагIа а дукхагIа а юххьанцарча профорганашца, къахьегамхошца бувзам лоаттабарах латт.

Ховш махиллара, профсоюзий таханарча кризиса керттера бахьан да нахаца цар тешшаме бола бувзам ца хилар. Нах хийра хIана баьннаб вайна? Цкъадале из нийсденнад профсоюзий членаш боагIача хьисапе ца лархIарах, цар профессиональни хьашташ теркал ца дарах. Боккъалдар аьлча, профсоюзаш вайцига йоацаш я, мел дика аьлча а, цхьан отрасле къахьегаш бола нах вIашагIтохар мара дац из. Иштта уж вIашагIъеттаро дIатIакхоачадаьд вай къахьегамхой хьашташ профессиональни союзаша теркал ца деча. ХIанз шоана ховш махиллара ассоциацей, объединеней, секцей формагIа профессиональни объединенеш хьае йолаяьй. Из процесс хIанз а тIехьа мела лел. Цун регулировка яра йола формаш лаха еза. Сона хетаргахьа хIанз хургйолча профсоюзий съезде укх тайпара организационни дешаш оттаде деза: территориально-производственнии профессиональнии.

Х. М. ГЕРЗЕЛИЕВ,
просвещене, лакхарча школа, Iилман учрежденей болхлой профсоюза обкома председатель.

КУЛЬТУРА—ХАЛКЪА ДОГ

Ховш махиллара, укх шера массех бутт хьалха, сайрийна ворхI сахьати ах сахьати даьлча культура лораяра тIехьара Ерригсоюзни акци йир. Пхе минута болх ца беш сецар вай мехкарча ерригача телевиденей студеши радиовещанеши, кинотеатраш, театрально-концертни залаш.

Культурана геттара во финансировани ярах из дакъа кризисни хьалашта дIатIакхьачад. Полиграфически предприятей, культпросветучрежденей, театра, концертни залий, дешара заведеней, кинофикаце, культура кхыйолча организацей материально - технически база чIоагIа эсала я. Кхы а йоккхагIа кризис хулийтаргья отрасле юкъейоалае лерхIача налогаш еттара йолча система.

Рыночни отношенешка довларца дувзаденна культуранен искусстванен Iаткъар кхерам болаш гIулакх да из. Энранаши сценически майдаши хьалйизай эсалча кинокартинаша, дукха ахчаш а доахаш, нах хьажа дог доагIаргдоацаш во да уж. Iальмате чIоагIа критика е йиш йолаш я дукхача кооперативай кепайоазон продукци.

Дукхкача видеосалоний балхах тахан оал видео-пиратство, цар чакхдоахараш эротически ленташ, полицейски приключенческии боевикаш я, дукха сценаш гойт нах боабеш, низаш деш, эхь-юхь доаца фильмаш гойт.

Уж а кхы а бахьанаш нийсдаларах культура учрежденешка уха нах геттара кIезигбеннаб, иштта уж кIезигбеннаб театрашка, концертни залашка, кино, выставкашка кхычахьа дохкача билетий маьхаш лакха хиларах.

Юкъера алапи эцача мугIарерча сага тахан чIоагIа низкъала да дикагIа спектаклашка, концертни программага хьажа, хIаьта книжкаш дешарашта — шоалтта эша книжка эца. Царна дола маьхаш денгара денга тIалеттaлуш латт.

Рыночни отношенешка довлара правительства оттаьча программа юкъе юха а моттиг хиланзар культурана. Нагахьа санна цу программа тIа культура проблемай йоакхо ца йой, вай общества дукха нийслуш дола негативни гIулакхаш кхы а дукхагIа кIоарглургда политически, экономически, духовни сфере. Цудухьа цIаккха ца хиннача тайпара низаш тIадерзаде деза культура лораяра. Цунца дувзаденна хилар ерригача творчески союзаша, культура болхлой профсоюза ЦК кхайкаяь Ерригсоюзни акци.

ХIанз кийчдаьд мехкарча Президентага, СССР Лакхехьарча Советага дохьийта письмо-кхайкарал.

СССР Президентага
СССР Лакхехьарча
Советага.

Тахан мехка хало тIаэттача хана оаха лаьрхIад искусства, творчески союзий члений, отечественни культурах дог лазаш мел барий цIерагIа паччахьалкхен кулгалхошка дехар де. Культурера хьал боарам боацаш хала да. Мохк духовни даькъе бохаш латт. Оаха новкъостал дех паччахьалкхенгара. Тхо цунна гIо де кийча а да.

Кхачан продукташи культурен — из да хIанз хьалхарча аргIагIа мехка эшаш дар. Тезиса хьалхарча ах даькъана дукхагIбараш раьза хургба, шоллагIчунна хургбац. Из чIоагIа кхераме а да. Кхераме да из культура эшилга СССР Лакхехьарча Советана дIахайта гIерта дезарца, культура новкъостал деш доаха оарц теркал дац вай обществе, из гIулакх бешха доацаш лоархI.

Хоадамболлаш бе-башха ца хетилга да из! Из кхетаде хьажа вай: эхь-юхь дайнад, нах шоайла къиза ба, зуламаш дукхагIа ду, къамаш боарам боацаш шоайла къовсаденнад, яхаш дувц вай — цун деррига бахьанаш духхьал политическии социальнии хинна Iац. Хьалхарча даькъе цун бахьан да дукхха бараш культура йоацаш хилар. «Эхь-юхь, гIулакх доацаш хилар массе а долча зуламий нана» яхаш яздаьд Бальзака. Кховзткъе итт шера хаддаиза административно-командни система оагIонгахьара низ тIалоаттабаьб культурана, яхар а дувцар дIакхетадеши дIатIаэцаши боацачарца товргвоаца къовсам а лоаттабеш. Культура дIакъоастаь яр сагах. Культура йоацаш висар саг.

Укх тIеххьарча шерашка итташ соцамаш тIанийдаьд изобразительни искусствах, концертни балхах, кхы дуккхачарех. Уж дерригаш а каьхата тIа дисад. Хьалха санна тIа-тIа IотоIаеш латт культура.

ХIанзчул итт шу хьалха санна культурага дIадохийташ дар паччахьалкхен бюджетах 1,2 процент мара дац. Цу юкъе доагIа телевиденега, радиовещанега, кинога, кепайоазонга дIадохийташ дар. ДIауйла елаш: хIара сага культурни даькъе эшаракка дийнахьа дIадохийташ дар кхаь кепигал чухьанахьа да. Эхь деций из?

Тамаш елга дац музеей, театрий, библиотекай, симфонически оркестрий, музыкальни школай дукхалга диллача вай мохк дикка тIехьабисаб дегIадаьхкача мехкел меттел, иштта дунен тIарча дегIаухаш доагIача мехкел а. Вайцига 62 симфонически оркестр да, хIаьта дукханей культурана низ бу яхаш вай тешаде гIерташ дувцаш йолча США уж цаIи ахи эзар совгIа да. Дуккхача йоккхача городашка дац вайцига театраш, музеяш, концертни выставочни залаш. 300 эзар совгIа саг вахача 17 эзар юрта яц клубаш.

Дукхкача юрташка дIакхачац телепередачаш. Цудухьа, дер дайна леларашa къаракъаш мел, вIашагIлет уж, урсаш детт цар. Духьхьал из заняти я цар. Нравственни а физически а даькъе нах хIалак хулаш латт.

Культура болхлой социально-экономически хьалаш а дувцилга доацаш во да. Юкъера лаьрхIача царех хIаране бетта эца алапи 113 сом мара дац, долче, шозза гаргга кIезигагIа да бIарча мохк хьанийцача юкъера лаьрхIача хIаране эцачул. Юрташкарча библиотекайн клубайн болхлой нис тума мара алапи доацаш геттара къе бах.

Тхо теш шох, хьамсара новкъостий, шоай сий лакха а лоаттадеш, шоай кара долчогIа оаша хоадамболлаш а хьем ца беш а отечественни культура гIулакх дикагIча оагIорахьа тоадергхилара.

Оаха дехар ду шуга, новкъостий, халкъа депутаташ, дикача лоIамца, хьаькъалца, патриотически уйлаш йолаш хиларца цу даькъе шоашта законагIа йоаггIаш йолча бокъонех пайда эцара. Шоай низ дIакхоачар а ца кхоачар а делаш культура кIалхаръяккхара.

Л. А. БИТАРОВА,
культура болхлой профсоюза обкома председатель.

ФУ ДУЛУРГДА ПРОФСОЮЗА

Домостроительни комбинате штукатур-маляр йолаш болх беш я со. Дувцаш хазарах а доацаш, мугIарерча болхлой гIишлонхой къахьегамен бытей хала хьалаш довзаш я со, сай новкъосташа цхьана уж лов аз хIара дийнахьа. Тха къахьегам, быт, салоIилга эсала вIаштIехьдаьккха хиларца машар хила йиш яц, къаьстта кхалнаха из доагIаш хилча хIаьта а. Моральни даькъе дега тоам хилац тхона тхоай къахьегамах, из дIаболабелча дениз физически ресурсашта эксплуатаци еш ба из, къахьегаме творчески гIулакхаш дегIа а ца кхувлаш.

ХIанз тхона хьалхашка латт дукха проблемаш. Уж я къахьегамах прогрессивни формагIа алапи телилга, боагIача боарамагIа материально - технически Iалашо елга, ший хан-ханнахьа алапи телилга. Из деш дац. ТIехьатетта йиш йоаца дешаш да уж. ВIаштIехьдаьккхадац гIишлон объекташка кхача хьакхухьилга, элементарни бытовкаш, салаIара дола цIеноп дац. Геттара во вIаштIехьдаьккхад къахьегам лорабелга, дукха хатараш хул производстве. Наха чуIе цIеноп хилийтара, бераш яслешка, берий бешамашка дIанийсдара проблемаш къоастаянза я. Дукха халонаш нийслу ахкан замалахьа салоIилга вIаштIехьдоаккхача а.

Практически пайда а ца эцаш, духьхьал каьхата тIа мара дац коллективни договораш. Аз дукхаза а гIеттадаьд уж дешаш. Уж къестаделга тесса дитад профсоюзни органаша, деррига а кулгалхочун кара да уж, цудухьа практически цхьаккха дош къоастаде низ бац цар.

Укх шера со хержаяр Россе шоай лоIамерча профсоюзий федераце (ФНПР) I съезда делегаталла. Цига дийца дукхкадараш сона довзаш а аз кхетадеш а дар. Къаьстта аз къоабалъяь тIанийцар федераце профсоюзаш шоай лоIаме хилийтара йола уйлаш, общесоюзни профсоюзни боламах хьакъаста йиш йоаца дакъа а хинна, уж дIаотта езаш хилар, цунца цхьана кхыча профсоюзашца вIаши гIулакхаш леладе, айхха бувзамаш лоаттаде таро хилар а. ТIаккха социально-экономически лостамагIа дола лоархIаме дешаш къестаде низ кхоачаргба цар.

Хьалхашка латташ дола лоархIаме декхараш да дукха нах болх ца беш лелаш хургбоацаш дола гIулакх дар, кхерамзлен, къахьегама хьалаш хулийталга, сихагIа наха чуIе цIеноп хьалделга, уж бахача наха чIоагIа эшаш да. Кхы кIезигагIа лоархIам болаш дац халкъ кхачан товарашца Iалашдар, ца доагIаш маьхаш лакхдара, сихха дегIаухача спекуляцена духьала къовсам лоаттабар, профорганизацей активистий бакъонаш хьаллувцар.

Сона хетаргахьа, шоай лоIамерча, кхычарна карайоацача профсоюзий из де низ кхоачаргба. Цхьабакъда, со раьза хиланзар Москве профдвижене цхьаболча лидераша дийцачунна: «шоай доаца гIулакхаш» профсоюзаша дIатIанийде йиш яц яхачоа, уж дар производственни дешаш хинна ца Iеш, культураца, салаIарца, спортаца дувзаденна дола дешаш. Къахьегамхой хьашташ деций культура, спорт, салоIилга вIаштIехьдаккхар.

Тхона доагIаш дола алапи хьадалийтара, боагIачул дукхагIа болх ца байтара къовсам лоаттабича чакхдоалаш да теш профсоюзий декхараш? Халкъо хьаллаьцад социально - экономически дешаш профсоюзаша лораделга. ХIаьта а цо аргда «духьхьал маьхк хилийтарца чакхдоалаш дац сага вахар». Сона хетаргахьа культура, спорта, салаIара дешашта профсоюзаш юстара а яьнна дIоттар гIалат долаш да. Иштта болх дIаболабаь массехк шу даьлча, хьалха хиннача наькъа тIа довла дезаргда вай, кхетадергда гIалат даьнналга, дIаяргья ззараш йола профсоюзни клубаш, йIаьхий библиотекаш, спортивни сооруженеш, иштта кхыяраш. Цунца цхьана вай кIалдут вай бераш духовни а физически а даькъе дегIаахар. Из де йоах вайга мехка Iальмате чIоагIа хало тIаэттача хана. Ховш махиллара паччахьалкхен низ дIакхачац хIанз ший культурно-просветительни санитарно-унахцIенони учрежденеш лелае, хIаьта из проблема къоастаеча доккха новкъостал дергда профсоюзаша, нагахьа санна халкъа хьаштех уж дог лазаш яле.

Лакхе аз белгала мадаккхара, со штукатур-маляр йолаш болх беш я, сай вахаре дукха хало Iайшай аз, кIезига хиннад дикадар, хIаьта халонаши проблемаши — шортта. Цудухьа сона лов сай бераш дика дахилга, соначул дикагIа царна вахар довзилга, литература, искусство йовзаш уж хулга, физически чIоагIа а унахцIено йолаш а уж хулга. Лоацца аьлча, дийша, лакха культура йолаш, бизза бола нах уж хулга лов сона. Со тIехьа я шоай лоIаме а йолаш, хьинаре къахьегачен майрачен профсоюзашта, гражданий классически, конституционни бокъонаш, аьлча: къахьегара, салаIара, унахцIено лораяра, дешара, культурана карагIдийнарех пайда нийбара йола бокъонаш цар лора а ергIйолаш.

М. МИРЗОЕВА,
«Чечингстрой» ПСМО домостроительни комбината штукатур-маляр.

ВАЙНАХ—АМЕРИКЕ

Кеннеди цIи йола Нью-Йорка аэропорт. Сайре. ТIехьашка ба самолето 13 сахьата Атлантика тIа гIолла баь никъ. ХIаьта хьалхашка — вIалла бовзаш боаца мохк — ВIашагIкхийтта Штаташ.

Тахан Америках лаьца вайна кIезига дувц аьлча нийса хургдац. Хьалха вIалла ца хинна информаци я хIанз цу мехка вахарах. Цхьабакъда, цига баьккхача шин бетта кхетадир аз мел дукха тамашийна хIамаш хиннад вайна ца ховш диса. Къаьстта хьанийцача, вайцигахьа хайра хIама хац цига бахаш болча вайнахах лаьца. ХIаьта уж Америке дукха беце а шоай балхашка-гIулакхашка болаш дика лелалуш ба.

Сога дийцачох 300-нел совгIа саг нохчийн гIалгIайн бах Штаташка. Царех цхьабараш — революци тIа а ца эцалуш вай мехкара дIабахача наьха дезал ба, вожаш — шоллагIа дунен тIом болча хана Германе есаралла бига хиннараш ба. ТIом чакхбаьлча цIа а ца боагIаш «западе» бисаб уж (ховш ма дий цIабаьхкачарна Сталина амарах Iазап лоаттадеш хинналга) Иорданера, Сирера, Iарбий кхыча мехкашкара. Турцера баьхна вайнах а бах ВIашагIкхийттача Штаташка.

Ала деза, нохчийн гIалгIайн хиларал совгIа, Кавказа кхыча къамий викалаш — черсий, гIаьбартой, къоаршой, селий, дукха ба Америке. Укхазара кавказхоша, шоаех цхьа халкъ лоархI. Царна массанена а «черкесаш» аьнна, цхьа цIи тиллай Америке. Шоайла шерра бувзамаш да «черкесашта» юкъе. Болх беш я цар кхелла «Северо-Кавказски комитет». Сога дийцачох, цу комитета керттера декхар да деррига дунен кавказхошца бувзамаш чIоагIдар, эш-эшачунна новкъостал дар.

Вай проблемаш дика йовза а йовзаш, царех боккъонца дог лазаш ба, аьнна, хийтар сона Америкера вайнах. Из белгалдоалар дуккхача вIашагIкхетарашка. Патерсон яхача городе вахаш волча цхьан гIалгIачо — Дауда, хьоашалгIа дийхар тхо цкъа. Кавказа тайп-тайпарча къамех нах бар истола тIа гулбенна.

Иоккхача саготонца дийцар цига ГIалгIай автономи меттаоттаяра дош, иштта дувцаш дар хIанз Кавказе латташ дола кхоххаденна хьал кхы ла йиш ца хилар а. ХIара къаманна ший паччахьалкхе а енна, лоаман деррига халкъаш цхьан федераце чухь вIашагI ца кхийтача Кавказа кхоане яц, йоахар Даудеи цун хьаьшашеи.

Америкерча вайнаха юкъе дукха ба дийша нах — бизнесменаш а интеллигенце викалаш а. Нью-Джерси яхача штате дика вовз Нури Калкай яхаш вола лор. Дукха ха яц из Америке ваха. Къамах гIалгIа ва Нури (цигара йоагIа цун хIанзара тайпан цIи — Калкай). Вешта-м ше Чопай-наькъан волга а Советски Союзера Чапанов-гIар ший тайпан вежарий болга а белгалдоах цо. КIайча паччахьо Кавказ караерзаеча хана Турце дIабахача гIалгIаех бар Нуре дай. Турце ваьв из ше а. Юххьанца деша лаьрхIа венавар Нури Америке. ТIаккха дийша ваьлча, къамах ноохчо йола американка а йоалаяь, укхаза ваха Iохайнав из. ХIанз Нуре Калкай доалахьа массехк клиника я. Цхьаннахьара а новкъостал доацаш цун ший хьнарца карагIдаьнна хIама да из.

— Вайнаха шоайла бувзамаш хоададергдоацаш дукха къахьийгад оаха, — аьнна, дийцар сога Нуре. — ХIара шера Нью-Брунсвик яхача городе вIашагIкхет ерригача Америкера нохчийн гIалгIайн. Цига хьошалгIа боагIа кхыча мехкашкара вайнах а. ХIанз боккъонца традице хиннача цу вIашагIкхетарех доккха цIей хул тхона массанена а.

Иштта каст-каста вайнах гуллу моттиг я Патерсонера маьждиг а. Из маьждиг шоай ахчах хьадийлад вай мехкахоша. ХIаьта мел эшача гIирсаца из Iалашдеш новкъостал даьд Саудовски Аравес. Iалама нах а цигара баьхкаб, Маьждига уллув йоалл дукха бераш деша дагIа хьужаре.

Белгалдаккха деза, Америке сона байзача вайнаьха кагирхошта юкъе вай могт бувца ца ховраш нийсбеннабале а бусалба динца хьада цхьа саг бIаргавайнавац сона. Е кхыметтел, ва, аьнна а хезадац. Цудухьа, гаргалонаш а дукхагIча даькъе бусалба нахаца мара хилац цар. Вайна тамашийна хеталургдола цхьа масал доаладе йиш я цу хьакъехьа. Хьамид-молла яхаш вола цхьа нохчо тIом болча хана Германе есаралла вигачул тIехьагIа кхьчав Америке. Цун йоIага догдоахаш хиннав къамах поляк вола зIамсаг. Мел чIоагIа зоахалол дувцарах, зIамигача саго бусалба ди хьатIаэццалца цунга маьре яха раьза хиннаяц йоI. Цу тайпара масалаш дуккха а да.

Штатех хIанз шоай шоллагIа Даьхе лоархIаш бола вайнах а кхыбола кавказхой а юстара латтац мехка юкъарлен вахара. Доккха дакъа лоац цар къахетамерча гIулакхашта юкъе а. Цкъа тхо нийсденнача «благотворительни вечеро» а белгалдир из. Кхетаче яьар цхьан гIаьбартой аьлан сийна. Афганистанерча тIемо зенаш даьча боккхийча наха, берашта, кхалнаха ший чотах дукхха рузкъа хьожадарца белгалваьннавар из аьла. Цу хьакъехьа доккха гIо деча вай мехкахошта дукха хоза дешаш аьлар цига къамаьл даьча Афганистана викало.

Шоай Даймохк бицбеннабац Америкерча вайнаха. Кхыметтел, цига хьалхкийнача кагирхой уйлаш а Кавказаца я. Са къамаьл мел хиннача наха юкъе саг вацар Нохч - ГIалгIайчене вз шоай дай баьхача лаьттах бIаргтоха безам боацаш. ХIаьта цхьан хана укхаза баьхараш-м бувца а мича беза. ХIанзара цар хьал во деце а, хетаргахьа, кIезига хургбацар цIабахкар духьа дукха хIама лургдола нах. «Ираз дар-кх ший мехка дIаволлийтар», — вай боккхийча наха оалаш уж дешаш массехказза хезар сона цига. Цхьабакъда, хIанзарчоа, шоаш нийцача «лаьтта тIа «вайнаьха кашамаш» хьадийлад вай мехкахоша.

Хьагучох, вайна а океана дехьагIа бахача вай мехкахошта а боккха пайда барг-бар Нохч - ГIалгIайчен юкъарлено царца гаргга бувзамаш товсаре, уж вайгахьа а вай царгахьа а нагагахьа хьошалгIа ухаргдолаш хьал оттадоре. Цу хьакъехьа таронаш я «Родина» яхача обществага, кхы а цхьайолча организацешка.

Цхьабакъда, цунах тахан сатувсалга мара дац...

И. ТАМЕРЛАНОВА.

СУРТА ТIА: Америке бахаш бола вайнах (аьрдехьара аьттегахьа) — Нури Калкай (гIалгIа), Хьамид-молла (нохчо), Гугаев Салавди (нохчо), Дауд Газгоу (гIалгIа).

Актуальни интервью

ЛИДЕРСТВА КРИЗИС

РСФСР халкъа депутатий Съезде ше къамаьл деш, Дмитрий Волкогонова халахеташ белгалдаьккхар, Российски Федерацена, ерригача Советски Союза а санна, лидерства кризисо кIезига зе деш ца хилар. Цо аьнначох, «тахан Россе ландшафте бIаргагуш ши-нхо лидер мара вац, хIаьта царна тIехьа юххера бIаргагуш цхьаккха а вац».

Инарал - полковник Д. Волкогонов, философски Iилмай доктор, профессор, военни исторе Института начальник, мехка шерра вовзаш ва философе, исторе, политика дешаех лаьца яздаьча дуккхача цIенхашттарча балхий автор хиларах тарра. Цо яздаь да, белгтала аьлча, соахка АПН издательстве арадаьнна «Триумфи, трагедеи. И. Сталина политически портрет» яха чIоагIа гIордаьнна книжка. Цу тIа автора аьннад управлеце командно - административни системаи из хьаяри дага а волаш. «Сталин айсберга бухь мара бац. Из бухь айса бийцабар аьнна ерригa айсберг йовзийта ваьнварг лархIац аз се». Из книжка арадаларо, шеко йоацаш, дикача даькъе гIо даьд цун автор РСФСР халкъа депутаталла харжара.

Политически лидерий дефицит сенца хьахьокх Д. Волкогонова?

АПН корреспондентаца къамаьл деча хана цу хаттара ше жоп луш, Iилманхочо эггара хьалха уйла тIаяхийтар укх хIаманна. Командно - административни система диктат хиннача массехк иттащ шерашка цхьа нах, дуккхагIйолча хана цу системо хьалбаьха партийни болхлой, духхьал дIа цхьан кресла чура вокх кресла чу хувшабора. Кагирхошта белаж тIа кулг деттар, хIаьта боккъалдар аьлча, никъ царна луш бацар. Цу хьалашка лидералла отта хала дар талантливи наха, къаьстта а технократашта, экономисташта юкъера.

Иштта да цунах хьахинна хьашт доацар. Кхыметтел Российски Федераце парламента председателя заместителий посташ тIа бахийта а могабора съезде, Волкогоновна хетачох, кхоачам болаш авторитет йоацаш болча, е шоашта карагIдийннача хIамаща а е алхха шоай идеяща а шоаш хьа ца хьекха политически деятелаш ба аьнна нагахьа сага бовзаш боаца нах.

ХIаьта а лидераш Iалаьмате чIоагIа эшаш ба. Цу тIа а холу из бIаргчача мехка а республикай а Iаьдала лакхерча эшелонашка меттел, паччахьалкхе механизма ерригача вокх этажашка а. Нах кийча ба кхыметтел шоай реальни гIулакхаща а ца бовзийташ, шоай лозунгаща шоашта хьабовзийташ барех а шоай политически баьччаш лархIа. Iилманхочоа хетачох, цу хIамах белгталара кхерам боалл. Цхьан хана-м, баьдар аьлча, цу тайпара политически хьисап ца хилар дIадала а мег, аьнна хет цунна.

Историк ше хиларах тарра, Д. Волкогонова белгалдаккха дийзад, политически лидераш кхебара цхьан хана Россе во йоацаш школа хинна хилар. Цхьабакъда, вай советски хана Iаьдала монополи цхьан политически низага хиларо политически деятелий дика гIулакхаш керттерча лоархIаме доацача дIакхоачадаь хилар. «Цу политически низо хьаллацар мара кхы хIама эшаш хиннадац. Цудухьа, хьахинна дукха ха яьнхай, лидерства кризисо а, цу хьалашка вайна доал де йиш йолаш хиннаб Брежневеи Черненкои тайпара бола нах».

ГIулакх, бакъдар аьлча, хIаране дикача гIулакхех образованех лаьтта Iац, уж а боккхача лоархIаме дале а, белгалдаьккхар инарала лидер хьалхевара маIанах ше дувцаш. Деррига гIулакх «уж дика гIулакхаш хьахьокха, шоаш обществана дIабовзийта нахага йиш йолча» системах латт.

РСФСР Лакхехьарча Совета Председатела посте вахийта оттаяь хинна ший кандидатура (российски депутатий Съезде шозза оттаяьр из) ше юхаяккхар дувцаш, Д. Волкогонова аьлар, дика уйла йича исторически бехктокхам кхетабича тIехьагIа лаьрхIар аз из.

Къамаьл чакхдоалаш Д. Волкогонова белгалдаьккхар, лидерий дефицит хIанз а йолаш яле а, из кхоачамбоацар дIадаккха атта хургдеце а (хIана аьлча лидераш «сихха кхебе вIаштIехьа мича доал, ханои хьалашеи кхебеш ба уж»), халкъа потенциалах бола ший тешам бовнза ше хилар. Духхьал халкъа юккъе ба цунна хетачох, талант йолаш, никъ бала безаш, кулгалдеча постащ тIа майрра ахийта безаш бола нах. Цу хана хьагучабаргба халкъа эшаш бола нах, ца бала йиш а яц.

Евгений СМИРНОВ.
(АПН).

Редактор
С. И. ЧАХКИЕВ.

ТЕЛЕПРОГРАММА

29 ОКТЯБРЬ, ОРШОТ,

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Овраги» яхача художественни фильма премьера. Хьалхарен, 2-гIен сереш.
18.30 — Ха.
19.00 — Актуальни интервью.
19.10 — «Тхои экономикаи». «Рынка наькъагIа».
19.40 — «Овраги» художественни фильм. 2-гIа сери.
21.00 — Ха.
21.40 — Коллаж.
21.45 — «Авторское телевидение». Кердача программий презентаци.
00.45 — ТСН.

II ПРОГРАММА

17.30 — Передачай программа.
17.35 — «Iалашбе ноаной» (нохчий меттала).
17.50 — Музыкальни откркытка.
17.55 — Спортивни цIей. Профтехобразованн 50 шу дузаш.
18.45 — Информационно-публицистически программа.
19.25 — Музыкальни открытка.
19.30 — «ХIара каьхата — теркам» (нохчий меттала).
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Волейбол. Дунен чемпионат. МаIанах. Финал. Бразилера передача.
21.45 — СССР-а Лакхехьарча Совета сессе.
22.45 — РСФСР-а Лакхехьарча Совета сессе дневник.
23.45 — «Дождь в чужом городе» яха художественни фильм. Хьалхара сери.

30 ОКТЯБРЬ, ШИНАРА,

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «Овраги» яхача художественни фильм. 2-гIен, 3-гIен сереш.
11.05 — В. Гевинкеман. «Московская осень» яхача фестивала концерте. Оркестраца скрипкана деш дола концерт.
11.25 — Берий сахьат (французски меттала уронаца).
12.25 — Коллаж.
12.30 — Ха.
13.00 — Шахматех бовзарех йола дунен чемпионат.
15.30 — ТСН.
15.45 — Мультфильмаш.
16.05 — «Фантастическая тетушка» яха художественни фильм. Хьалхара сери.
16.50 — «Мамонтова трава, или Буря в стакане молока» яха документальни фильм.
17.20 — «Моаршал да хьога, музыка!».
18.00 — «Жизнь среди озер», «Как мы отдыхаем» яхача цикла юкъера.
18.30 — Ха.
19.00 — Россе парламентски вестник.
19.15 — Поэзе миноташ.
19.20 — Дипломатически доаца къамаьлаш. Цига дакъа лоацаш ва ФРГ канцлера советник, арахьарча политически гIулакхах вола Х. Тельчик.
19.40 — «Овраги» яхача художественни фильм. 3-гIа сери.
21.00 — Ха.
21.40 — Шахматех ловзара йола дунен чемпионат.
21.55 — «Дош». Литературно-художественни программа.
23.55 —
23.55 — ТСН.
00.10 — «Ру-пицца» яха музыкально-сакъердаме программа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Дорога впадает в горизонт». Iилма довзаш дола фильм.
8.35, 9.35 — Вайна гонахьара дуне. 2-гIа класс.
8.55, 9.55 — «Есть угол на земле» яха документальни фильм.
9.05 — Французски мотт. (Iомабара хьалхара шу).
10.05 — Французски мотт. (Iомабара 2-гIа шу).
10.35, 11.35 — Истори. 7-гIа класс.
11.05 — Анна Ахматова. «Листки из дневника» яха документальни фильм.
12.05 — «Дождь в чужом городе» яха художественни фильм. Хьалхара сери.
13.15 — РСФСР-а музыкально-фольклорни концерт.
13.55 — Ритмически гимнастика.
17.15 — Передачай программа.
17.20 — «Баьцара баьрий» (гIалгIай меттала).
17.50 — Поэзе миноташ (гIалгIай меттала).
18.05 — «Фу аргда мамас» яха фильм.
18.15 — «В защиту потребителя». 2-гIа передача.
18.55 — Музыкальни открытка.
18.40 — Информационно-публицистически программа.
19.20 — «Судите сами». (3-гIа передача «Красный молот» яхача заводгIа лаьца).
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Грани».
21.00 — «Аз дIалокхаргья шоана». 3-гIа Московски фестивале авторски илли.
21.40 — СССР-а Лакхехьарча Совета сессе.
22.40 — РСФСР-а Лакхехьарча Совета сессе дневник.
23.40 — «Дождь в чужом городе» яхача художественни фильм. 2-гI асери.

31 ОКТЯБРЬ, КХАЬРА,

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Овраги» яхача художественни фильм. 3-гIен, 4-гIен сереш.
11.10 — «Мери», «Схватка» яхача документальни фильмай премьера.
11.30 — «Дунен гонахьа». Альманах.
12.30 — Ха.
15.30 — ТСН.
15.45 — «Петр Шелест. Размышления». «Шестая заповедь». яхача документальни фильмай премьераш.
16.15 — «Фантастическая тетушка» яха художественни фильма. 2-гIа сери.
17.10 — Поэзе миноташ.
17.15 — Берий сахьат (английски меттала уронаца).
18.30 — Ха.
19.00 — «Деловой курьер».
19.30 — «Картина», «Ехал Ваня» яха мультфильмаш.
19.40 — «Овраги» яха художественни фильм. 4-гIа сери.
21.00 — Ха.
21.40 — Коллаж.
21.45 — «Эфирера музыка». Избранное.
22.10 — Футбол. Пеле «король футбола». 50 шу дизарах йола бенефис-матч. Италера трансляци.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Макрепо» яха документальни фильм.
8.35, 9.35 — Информатика кIийлен вычислительни техникен. 11-гIа класс. Вычислительни алгоритмашен рисовании.
9.05 — Немецки мотт (Iомабара хьалхара шу).
10.05 — Немецки мотт (Iомабара 2-гIа шу).
10.35, 11.35 — Юкъера биологи. 10-гIа класс.
11.05 — «Телезко» яха журнал.
12.05 — «Дождь в чужом городе» яхача художественни фильма. 2-гIа сери.
13.10 — «Выше крыши» яха документальни фильм.
13.30 — Мультфильмаш.
17.10 — Передачай программа.
17.15 — «Имение Ряговере» яха телефильм.
17.30 — «Если хочешь быть связистом».
17.40 — «Оаш тхога яздаьд».
18.10 — Реклама.
18.15 — Информационно-публицистически программа.
18.55 — Урус-Мартановски районера къахьегамхой гIулакхашен планаши.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Коллаж.
20.20 — «Театральни династия». Н. И. Рыжков ваь 90 шу дизарца.
21.40 — СССР-а Лакхехьарча Совета сессе.
22.10 — РСФСР-а Лакхехьарча Совета сессе дневник.
23.10 — «Отпуск в сентябре» яха художественни фильм. Хьалхара сери.
00.15 — «Институт человека» яхача цикла юкъера. «О запретном». 5-гIа передача.

1 НОЯБРЬ, ЕРА,

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «Овраги» яха художественни фильм. 4-гIа сери.
9.50 — Футбол. Пеле «король футбола» 50 шу дизарца йола бенефис-матч. Италера передача.
11.30 — Берий сахьат (английски меттала уронаца).
12.30 — Ха.
13.00 — Коллаж.
13.05 — Шахматех ловзара йола дунен чемпионат.
15.30 — ТСН.
15.45 — «После коммунизма» яхача документальни фильма премьера.
16.05 — С. Рахманинов музыкальни сокровищница. Ми минор № 2 йола симфони.
17.05 — Сакъердаме старташ.
17.50 — «Приключения Мюнхгаузена» мультфильмаш. Хьалхарен, 2-гIен, 3-гIен, 4-гIен сереш.
18.30 — Ха.
19.00 — «...16 шу даланзеи, бокхагIеи».
19.45 — Актуальни интервью.
19.55 — «Ты, Земля, такая одна». Композитора И. Лученка творчески сайре.
21.00 — Ха.
21.40 — Шахматех ловзара йола дунен чемпионат.
21.55 — Композитора И. Лученка творчески сайре дIахьо.
23.05 — МВД сводкех.
23.20 — Камера дуненга чухьеж. «Русские в Париже».
00.20 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Мирная жизнь отставного майора». Iилма-довзаш дола фильм.
8.35, 9.35 — Природоведени. 4-гIа класс.
9.05 — Испански мотт (Iомабара хьалхара шу).
10.05 — Испански мотт (Iомабара 2-гIа шу).
10.35, 11.35 — Биологи. 8-гIа класс.
11.05 — «Ефросиния Полоцкая» яха Iилма-довзаш дола фильм.
12.05 — «Отпуск в сентябре» яха художественни фильм. Хьалхара сери.
13.10 — «Бим, Бом и Волк». яха мультфильмаш.
13.30 — ДIалокх Н. Чепрагас.
13.55 — Ритмически гимнастика.
17.00 — Мультфильмаш.
17.10 — Нохч-ГIалгIай АССР-а Гостелерадио. Нохч - ГIалгIай студи ТВ программа.
18.10 — Передачай программа.
18.15 — Информационно-публицистически программа.
18.55 — Грозненски района къахьегамхой гIулакхашен планашеи.
19.55 — Объявленеш. Реклама.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Ритмически гимнастика.
20.45 — А. Блок. Шахматове «Возрождение».
21.15 — П. И. Чайковски. «Ромео и Джульетта» яха фантазе увертюра.
21.40 — СССР-а Лакхехьарча Совета сессе.
22.10 — РСФСР-а Лакхехьарча Совета сессе дневник.
23.1 0— «Отпуск в сентябре» яха художественни фильм. 2-гIа сери.

2 НОЯБРЬ, ПIАЬРАСКА,

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Дош». Литературно-художественни программа.
10.35 — «Лошарик» яха мультфильм.
10.45 — Очевидное — невероятное.
11.45 — «...16 шу даланзеи бокхагIеи».
12.30 — Ха.
15.30 — ТСН.
15.45 — «Россиянка» яхача ансамбла выступлени.
16.35 — История. Закономерности и парадоксы. «В. О. Ключевский — историк, публицист, гражданин».
17.20 — «Приз зрительских симпатий» яха кинофестиваль. «Ангел мой» яха документальни фильма премьера.
17.50 — «Айболит и Бармалей» яха мультфильм.
18.05 — «Осень. Паруса. Цветаева...» лакхерча классерча берашта йола литературни передача.
18.30 — «Галерея» политически диалогаш.
19.30 — «Констанкт-форум».
20.00 — «В и Д» хьахьокх: «500» яха программа. «Капитал-шоу». «Поле чудес».
21.00 — Ха.
21.40 — СССР правительстве.
21.50 — Блантера Матвея иллеш.
22.10 — «В и Д». хьахьокх: «Взгляд», «Веди», «Эльдорадо», «МГУ».
23.45 — ТСН.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Была бы жива Россия». Iилма-довзаш дола фильм.
8.35, 9.35 — «Вайна гонахьара дуне». 1-гIа класс.
8.55, 9.55 — «Снился мне суд» яха документальни фильм.
9.05 — Английски мотт (Iомабара хьалхара шу).
10.05 — Английски мотт (Iомабара 2-гIа шу).
10.35, 11.35 — Музыка. 1-гIа класс.
11.05 — «Великобритания сегодня». Английски мотт ховчарна йола передача.
12.05 — «Отпуск в сентябре» яха художественни фильм. 2-гIа сери.
13.15 — «Портрет любимой женщины» яха документальни фильм. Кхалсаг цIаьнкха хиларах йола проблемаш.
13.55 — «Поющая бандура Остапа Стахина».
17.05 — Передачай программа.
17.10 — Кинопрограмма.
18.15 — Фильм-реклама.
18.20 — Информационно-публицистически программа.
19.00 — «Арена».
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — Коллаж.
20.20 — Художественни гимнастика. Европера чемпионат. Швецера передача.
21.05 — Массанена йола спорт.
21.20 — ДIалокх халкъашта юкъерча конкурса лауреата В. Добролюбова.
21.40 — СССР-а Лакхехьарча Совета сессе.
22.10 — РСФСР-а Лакхехьарча Совета сессе дневник.
23.10 — «Таня» яха художественни фильм.

3 НОЯБРЬ, ШОАТТА,

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — Вай беш.
9.00 — Хьасташ.
9.30 — «Партнер» яха коммерчески вестник.
10.00 — Сагген. Лаьттен. Юртген.
11.00 — Режиссера Б. Кимягарова фильмаш: «Сказание о Сиявуше». Хьалхара сери «Сиявуш и судьба».
12.30 — «Прогноз».
13.00 — 2-гIа сери художественни фильм. «Сказание о Сиявуше». «Под знаком оленя».
14.35 — Поэзе миноташ.
14.40 — Политически диалогаш. «Ситуация». «О выборах мэра города Нарвы».
15.10 — Дунен тIара хьабаш.
16.10 — «Забор» яха берашта йола телепрограмма. I ерригсоюзни фестиваля призераш.
16.25 — Футбол. Хоржаме европейски чемпионата матча. Сборни Итали — сборни СССР. Италера трансляци.
18.20 — Мультфильмаш.
18.45 — Халкъашта юкъера панорама.
19.30 — Россе парламентски вестник.
19.45 — Фильм-легенда. «Унесенные ветром» яха художественни фильм презентаци.
21.00 — Ха.
21.40 — Шахматех ловзарех йола дунен чемпионат.
21.55 — «Ангажемент». Программе дакъа лоац М. Задорнова.
23.30 — ТСН.
23.45 — Сайренара музыкальни кафе.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Берашта дола фильм. «Умные вещи». Хьалхарен, 2-гIен сереш.
10.25 — Союзни республикай кинопублицистика. «Сентябрь тридцать девятого» яха документальни фильм.
10.55 — «ТВ о ТВ».
11.55 — Коллаж.
12.00 — Теннис. Парижехьайийла чемпионат. Францера передача.
12.45 — Художественни гимнастика. Европа чемпионат. Швецера передача.
13.30 — «Семья» яха телепрограмма.
14.30 — «Советская Россия» яха видеоканал.
17.00 — Передачай программа.
17.05 — «Серебряная свадьба» яха документальни фильм.
17.30 — «Шун дехарца». (По вашей просьбе. Концерт) (гIалгIай меттала).
18.00 — «НЛО: необъявленный визит». 6-гIа передача.
19.00 — «Под знаком «Пи». Хьалхара дакъа.
20.00 — Бийса даькъала хийла шун, бераш!
20.15 — «Под знаком «Пи», 2-гIа дакъа.
21.00 — Ха.
21.40 — РСФСР-а Лакхехьарча Совета сессе дневник.
22.40 — «Под знаком «Пи». 3-гIа дакъа.
00.10 — Бийсанара сеанс. «Телефон полиции 110» яхача цикла юкъера. «Ловушка» яха художественни фильм.

РАДИОПРОГРАММА

29 ОКТЯБРЬ,

7.30 — Позывнеш. «Юртара вахар» (гIалгIай меттала).
7.45 — Музыка.
7.55 — 8.00 — Объявленеш. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — ТIехьабусараш хила йиш яц.
8.30 — 9.00 — Iуйрийнара концерт.
15.15 — Нохч-ГIалгIай радион телевидени инструментальни ансамблайн солистийн концерт.
15.45 — С.-Х. Нунуев: «Паутина» романа агIонаш (нохчий меттала).
16.00 — 17.00 — Информационно-музыкальни программа. Радиостудера духхьалара трансляци.
18.00 — ТIеххьара хоамаш (нохчий меттала).
18.10 — ТIеххьара хоамаш (гIалгIай меттала).
18.20 — 18.40 — «Къонабарашеи хан» (нохчий меттала).

30 ОКТЯБРЬ,

ШИНАРА,

7.30 — Позывнеш. «Юртара цIаьскараш».
7.45 — Музыка.
7.55 — 8.00 — Объявленеш. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Арендатори ясса рыноки.
8.45 — 9.00 — Музыка.
9.15 — «Тхога язду». Письмой обзор.
9.30 — «Къона современник» (гIалгIай меттала).
9.50 — 10.00 — Предприятий.
16.00 — 17.00 — Информационно - музыкальни программа. Радиостудера духхьалара трансляци (нохчий меттала).
18.00 — ТIеххьара хоамаш.
18.10 — ТIеххьара хоамаш (гIалгIай меттала).
18.20 — 18.30 — Музыка.

31 ОКТЯБРЬ,

КХАЬРА,

7.30 — Позывнеш. Депутата йоккха звани.
7.45 — Объявленеш.
7.55 — 8.00 — Музыка. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 — ДIалокх Расаев Хусейна.
11.15 — 12.00 — «ДунентIа музыка».
16.00 — 17.00 — Информационно - музыкальни программа. Радиостудера духхьалара трансляци. (гIалгIай меттала).
18.00 — ТIеххьара хоамаш.
18.10 — ТIеххьара хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — 18.40 — Музыка.

1 НОЯБРЬ,

ЕРА,

7.00 — Позывнеш. Мадарра доагIа къамаьл.
7.10 — Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен суверенитетагIа деклараци проектагIен йола уйла (нохчий меттала).
7.20 — 7.30 — Объявленеш. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 9.00 — Концерт.
11.15 — Патриот.
11.30 — Рейса эффект (гIалгIай меттала).
11.45 — 12.00 — Критерий качество — хьалхале.
17.15 — «Камертон» художественно - публицистически канал. Духхьалара эфир.
18.00 — ТIеххьара хоамаш.
18.10 — ТIеххьара хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — ТIеххьара хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — 19.00 — Халкъа иллеш.

2 НОЯБРЬ,

ПIАЬРАСКА,

7.00 — Позывнеш. «Юртара цIаьраскараш».
7.15 — 7.30 — «Патриот» (нохчий меттала).
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Перестройка наькъаш (нохчий меттала).
8.45 — Музыка.
8.45 — 9.00 — «Поэзи миноташ» (гIалгIай меттала).
11.15 — 12.00 — «Юрта иллеш». Къамаьл дир художественни самодеятельноста доакъашхош.
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.00 — Фу лу вайна хозрасчето?
17.31 — «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
17.46 — Музыка.
18.00 — ТIеххьара хоамаш. (нохчий меттала).
18.10 — ТIеххьара хоамаш
18.20 — ТIеххьара хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — Музыка.
18.40 — 19.00 — «Советашен вахарен». Радиовыпуск.

3 НОЯБРЬ,

ШОАТТА,

7.00 — Позывнеш. «Юртара вахар» (нохчий меттала).
7.15 — Объявленеш.
7.25 — 7.30 — Музыка. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — КIиргаIа дола дуне (нохчий меттала).
8.40 — 8.45 — Музыка.
10.15 — «Общество и закон». Радиожурнал (гIалгIай меттала).
10.35 — Музыка.
10.40 — «Незабываемый день». Очерк. (нохчий меттала).
11.00 — «Земля родная». Литературни передача (гIалгIай меттала).
11.15 — 12.00 — ДIалокх Дагаев Валида.
15.15 — Перестройка, практика: проблемаш, предложенеши, решенеш.
15.45 — Арендий подряд болх беш я (гIалгIай меттала).
16.00 — 17.00 — «Лейся, звонкая песня». Концерт.
18.00 — 19.00 — «Музыкальни почта».

4 НОЯБРЬ,

КIИРАНДИ,

7.30 — Позывнеш. Передачай программа.
7.35 — Республикански газетий обзор.
7.45 — 8.00 — Iодешалаш са письмо.
8.15 — 9.00 — Моаршал да шуга!
11.30 — 12.00 — КIиранден музыкальни программа.
15.15 — 15.30 — «Дешархо» (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 — «Иллеш дезачарна дола концерт».

Хаоттам

Синоптикаша беча хоамагIа 30 октябре хувцалуш морхаш а йолаш, догIа а доацаш, Iуйрийна дохк а доалаш ха отта мег. Цу деношка секунде 0,5 метр лостаме мух а хьекхаш, дийнахьа 8—13-и, бийсана 11—13-и градуси йовхал хила тарлу.

Хьамсара новкъостий!
Диц ма ле 1991 шера шоашта
«СЕРДАЛО»
газет ханнахьа яздайта
Газет язду «Союзпечата» ерригача отделенешкеи агентствашкеи, предприятешкарча, учрежденешкарча, организацешкарча общественни уполномоченнеша.
Шера газет яздайтара мах 7 соми 8 кепиги ба. Кхоаненга дехкаш тIехьа ца а доахаш «Сердало» газет яздайта шоашта!

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш; редактора — 22-45-57; редактора заместителa — 22-85-07; бехктокхама секретара — 22-84-68; отделий: идеологически — 22-53-12, промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; агропромышленни—22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: идеологического — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; агропромышленного — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92.

Заказ № 3006.